

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

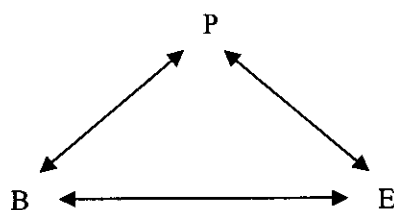
การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเองที่มีต่อคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียน ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสาร รายงานวิจัย และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง
2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง
3. เอกสารที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

เอกสารที่เกี่ยวกับทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง

ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self - Efficacy Theory) เป็นทฤษฎีที่เบนคูรา (Bandura, 1977) พัฒนามาจากทฤษฎีปัญญาสังคม (Social Cognitive Theoris) และมีสมมติฐานว่ากระบวนการทางความคิดเป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องซึ่งกันและกันระหว่างปัจจัยสำคัญ 3 ประการ

1. ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal Factor = P)
 2. เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม (Behavior Condition = B)
 3. เงื่อนไขเชิงสภาวะแวดล้อม (Environmental Condition = E)
- ซึ่งสามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล เงื่อนไขเชิงพฤติกรรม และเงื่อนไขเชิงสภาวะแวดล้อมต่อการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ (Bandura, 1977)

แบนดูรา (Bandura, 1997, pp. 16-23) อธิบายว่า สาเหตุของการเกิดพฤติกรรมของบุคคล นอกเหนือจากปฏิกิริยาสะท้อนเบื้องต้นแล้วยังเป็นผลมาจากการเรียนรู้ทางสังคม กล่าวคือ มนุษย์ เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์กับเหตุการณ์ เรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและ ผลกรรมที่เกิดจากพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงหรืออ้อมก็ได้ ความรู้ที่ มนุษย์เรียนรู้เหล่านี้ กลายเป็นความเชื่อที่มีผลในการควบคุมพฤติกรรมที่ได้รับผลลัพธ์ทางบวกและ หลีกเลี่ยงการกระทำพฤติกรรมที่ได้รับผลลัพธ์ทางลบ

ความหมายของการรับรู้ความสามารถของตนเอง

แบนดูรา (Bandura, 1986) อธิบายความหมายของการรับรู้ความสามารถของตนเองไว้ว่า หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการ และดำเนินการกระทำ พฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสถานการณ์ที่บางครั้งอาจมีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีความแปลกใหม่ที่ไม่สามารถทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งสภาพการณ์เหล่านี้มักจะทำให้บุคคลเกิด ความเครียดได้ การรับรู้ความสามารถของตนนี้มิได้ขึ้นอยู่กับทักษะที่บุคคลมีอยู่ขณะนั้นเท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของบุคคลว่าเขาสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่เขา มีอยู่

การรับรู้ความสามารถของตนกับแรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์กันคือ ความสนใจที่เกิด จากภายใน (Intrinsic Interest) สามารถส่งเสริมได้ โดยผ่านกระบวนการการรับรู้ความสามารถของ ตนเอง และปฏิกิริยาที่มีต่อตนเองในด้านความรู้สึก กล่าวคือ บุคคลจะมีความสนใจที่คงทนใน กิจกรรมที่เขาารู้สึกว่าตนมีความสามารถและกิจกรรมที่เขาเกิดความพึงพอใจ

การรับรู้ความสามารถของตนเองและความพึงพอใจในตนเองนี้ ยังขึ้นอยู่กับมาตรฐาน ส่วนบุคคล (Personal Standard) ซึ่งมีส่วนเพิ่มความสนใจในกิจกรรม มาตรฐานประการหนึ่งก็คือ เรื่องความท้าทายเกือบทุกกิจกรรมสามารถก่อให้เกิดความสนใจจากภายในได้ โดยการเลือก ความท้าทายให้เหมาะสมกับระดับความสามารถตามการรับรู้ของบุคคลนั้นและการได้รับข้อมูล ป้อนกลับ ลักษณะที่สำคัญของกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจได้นานคือ กิจกรรมนั้นมีเป้าหมายที่ท้าทาย มาโลน (Malone, 1981, pp. 333-370) อธิบายไว้ว่าเมื่อบุคคลมีเป้าหมายที่ท้าทาย และบุคคลทำได้ สำเร็จตามระดับที่ตั้งไว้ เขาจะรู้สึกพอใจ ล็อกและลาธัม (Lock & Latham, 1990, pp. 76-79) อธิบายไว้ว่า ความพึงพอใจที่เกิดจากการบรรลุเป้าหมาย จะทำให้เกิดความสนใจจากภายใน การบรรลุเป้าหมายย่อมสามารถสร้างความสนใจภายในได้ เด็กที่บรรลุเป้าหมายที่จะท้าทาย พัฒนาความรู้สึกว่าตนมีความสามารถ แต่ความท้าทายที่ยากและไกลตัวจะไม่ช่วยเพิ่มการรับรู้ ความสามารถของตนเองและไม่ส่งเสริมความสนใจจากภายใน

สรุป การรับรู้ความสามารถของตนเอง หมายถึง การตัดสินใจพิจารณาของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตน ในการที่จะดำเนินงานบางอย่างให้สำเร็จด้วยระดับความสามารถเฉพาะที่แตกต่างกัน

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2543, หน้า 57) สรุปไว้ว่า งานของแบนดูราที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น ในระยะแรกได้เสนอแนวคิดของความคาดหวังในความสามารถของตนเอง (Efficacy Expectation) โดยให้ความหมายว่าเป็นความคาดหวังที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของตน ในลักษณะที่เฉพาะเจาะจง และความคาดหวังนี้เป็นตัวแสดงออกของพฤติกรรม แต่ต่อมาได้ใช้คำว่ารับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) โดยให้คำจำกัดความว่าเป็นการที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะจัดการและดำเนินการกระทำพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยไม่ได้กล่าวถึงคำว่า ความคาดหวังในความสามารถอีกเลย จึงได้นำคำว่ารับรู้ความสามารถของตนเองมาใช้แทนคำว่าความคาดหวังในความสามารถของตนเอง ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงใช้คำว่ารับรู้ความสามารถของตนเอง และมีข้อมูลเอกสารบางส่วนที่ยังคงใช้คำว่าความคาดหวังในความสามารถของตนเองซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง

วิลาศลักษณ์ ชั่ววลี (2542, หน้า 31-32) สรุปอิทธิพลของการรับรู้ความสามารถของตนเองที่มีต่อพฤติกรรมรับรู้ความสามารถของตนเองของแบนดูรา (Bandura) ไว้ว่า อิทธิพลของการรับรู้ความสามารถของตนเป็นตัวกำหนดว่าบุคคลจะมีพฤติกรรมอย่างไร ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนจะเป็นตัวกำหนดในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. กระบวนการรู้คิด (Cognitive Process) การรับรู้ความสามารถของตนมีผลกระทบต่อแบบแผนการคิดที่สามารถส่งเสริมหรือบั่นทอนผลการปฏิบัติงานได้ บุคคลจะตีความสถานการณ์และคาดการณ์ในอนาคตอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับว่าเขามีความเชื่อในความสามารถของตนเองอย่างไร คนที่เชื่อว่าตนเองมีความสามารถสูง จะมองสถานการณ์ที่เขาพบว่าเป็นโอกาส เขาจะมองภาพความสำเร็จและให้เป็นสิ่งที่ท้าทายการกระทำของเขา ส่วนคนที่ตัดสินใจว่าตนเองด้อยความสามารถจะตีความสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนว่าเป็นการเสี่ยง และจะมองเห็นเป็นความล้มเหลวอยู่ในอนาคต

2. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) ความสามารถที่จะจูงใจตนเอง จะกระทำตามที่ตั้งเป้าหมายจะมีพื้นฐานมาจากการกระทำของตน กล่าวคือ สิ่งที่เกิดขึ้นจะถูกเปลี่ยนให้เป็นสิ่งจูงใจ และการกระทำซึ่งจะถูกควบคุมด้วยกระบวนการกำกับตนเอง แรงจูงใจส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการคิดและความเชื่อในความสามารถของตนจะมีบทบาทสำคัญในการคิดที่เป็นพื้นฐานของแรงจูงใจ

3. กระบวนการด้านความรู้สึก (Affective Process) การรับรู้ความสามารถของตนเองสามารถมีผลกระทบต่อสถานการณ์ทางอารมณ์ โดยผ่านการควบคุมตนเองทางด้านความคิด การกระทำ และความรู้สึกในด้านความคิด ความเชื่อในความสามารถของตนเองมีอิทธิพลต่อความสนใจและการตีความเหตุการณ์ในชีวิตที่อาจให้ความรู้สึกในทางบวกหรือทางลบได้ และมีผลต่อการรับรู้ว่าคุณมีความสามารถที่จะควบคุมความคิดทางลบที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ด้วย

4. กระบวนการเลือก (Selection Process) บุคคลมีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงกิจกรรมและสภาพการณ์ที่เขาเชื่อว่ายากเกินความสามารถของเขา และบุคคลจะกระทำกิจกรรมและเลือกสิ่งแวดล้อมที่เขาไม่แน่ใจว่ามีความสามารถที่จะจัดการได้ ผู้ที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเลือกกิจกรรมที่ยังมีความท้าทาย

ซึ่งกระบวนการทั้ง 4 ที่กล่าวมานี้ โดยปกติจะทำงานร่วมกันมากกว่าแยกกันในการดำเนินการกำกับพฤติกรรมมนุษย์

มณฑา อนุรัตน์สร (2546, หน้า 24-25) ได้สรุปแหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตนเองของแบนดูรา (Bandura) ดังต่อไปนี้

1. ความสำเร็จจากการกระทำด้วยตนเอง (Performance Eccomplishment) เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลมากที่สุด เนื่องจากความสำเร็จจากการกระทำนั้นเป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้รับโดยตรง การที่บุคคลทำงานแล้วประสบความสำเร็จซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้งจะทำให้บุคคลมีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนเองเพิ่มมากขึ้น แม้บางครั้งจะเกิดความล้มเหลวบ้าง แต่บุคคลจะมองว่าความล้มเหลวนั้นมาจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความพยายามไม่พอ หรือใช้วิธีการทำงานที่ไม่เหมาะสมมากกว่าที่จะบอกว่าเขาไม่มีความสามารถ และบุคคลจะใช้เวลาความล้มเหลวเป็นบทเรียนให้ตนใช้ความพยายามในการทำงานให้มากขึ้น

2. การเห็นประสบการณ์ของผู้อื่นประสบความสำเร็จ (Vicarious Experience) การที่จะเห็นบุคคลอื่นคล้ายคลึงกับตนประสบความสำเร็จก็สามารถเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองได้ คือ บุคคลจะเห็นว่าตนก็มีความสามารถที่จะทำกิจกรรมในทำนองเดียวกันได้สำเร็จเช่นเดียวกัน ความเหมือนกับการเห็นประสบการณ์ของผู้อื่นประสบความสำเร็จ และความหลากหลายของตัวแบบ

3. การพูดชักจูง (Verbal Persuasion) เป็นวิธีการที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่จะทำให้บุคคลเชื่อว่า เขามีความสามารถที่จะทำกิจกรรมให้สำเร็จได้ การพูดชักจูงที่ได้ผลต้องเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ การพูดชักจูงจะเกิดผลในทางการเพิ่มการรับรู้ความสามารถของตนเองหรือไม่ขึ้นอยู่กับการประกอบหลายประการ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือของผู้ชักชวน การให้ผลป้อนกลับ การเพิ่มความพยายาม

4. สภาวะทางกายและอารมณ์ (Physiological and Affective State) บุคคลมักใช้ข้อมูลทางกายและอารมณ์ในการประเมินความสามารถของตนเอง บุคคลจะคาดการณ์ว่าตนทำได้สำเร็จเมื่อภาวะทางกายปกติ ไม่เครียดหรือเหนื่อยอ่อน สภาวะทางกายและอารมณ์จะส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของตนเองขึ้นอยู่กับองค์ประกอบดังนี้ ประสพการณ์เดิม ระดับของสภาวะทางกายและอารมณ์ การอนุมานสาเหตุของสภาวะทางกายและอารมณ์ และลักษณะทางอารมณ์

การตัดสินใจในความสามารถของตนนี้จะต้องผ่านกระบวนการรู้คิด (Cognitive Processing) กล่าวคือ บุคคลจะมีการคัดเลือก ชั่งน้ำหนัก และบูรณาการข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ บางคนจะบวกข้อมูลเรื่องความสามารถของตนเข้าด้วยกัน คือ ถ้ายังมีหลายตัวบ่งชี้ก็ยังเชื่อว่าตนมีความสามารถ ส่วนบางคนก็จะรวมในลักษณะของการคูณ คือ การให้น้ำหนักแก่สิ่งบ่งชี้บางตัวมากกว่าบางตัว เพราะแหล่งบ่งชี้ถึงความสามารถแต่ละแหล่ง นอกจากจะต้องให้ข้อมูลมาน้อยแตกต่างกันยังให้ข้อมูลที่เชื่อถือได้มาน้อยแตกต่างกันด้วย ความสามารถในการตระหนักรู้ได้อย่างชัดเจนถึงแหล่งที่ให้ข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกันก็จะดียิ่งขึ้น ถ้าบุคคลมีทักษะในการจัดกระทำกับข้อมูลเพิ่มขึ้นซึ่งทักษะดังกล่าว ได้แก่ ความตั้งใจ ความจำ การอ้างอิง และการบูรณาการ เพื่อการสร้างมโนทัศน์เรื่องความสามารถของตน

พรทิพย์ อนุชาติบุตร (2546, หน้า 23-24) สรุป การวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองของแบนดูรา (Bandura) มี 3 มิติ คือ

มิติที่ 1 ระดับหรือปริมาณความยาก (Magnitude) คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลในการกระทำพฤติกรรมหนึ่ง หรือแตกต่างกันไปในบุคคลคนเดียวเมื่อต้องทำพฤติกรรมที่มีความยากง่ายแตกต่างกัน

มิติที่ 2 ความเข้มหรือความมั่นใจ (Strength) เป็นความมั่นใจที่บุคคลคิดว่าตนสามารถทำงานได้ในระดับที่ความยากต่าง ๆ ถ้าการรับรู้ความสามารถของตนเองมีความเข้มน้อยหรือความมั่นใจน้อย คือ บุคคลไม่มั่นใจในความสามารถของตนเอง เมื่อประสบเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามที่รับรู้จะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองลดลง แต่ถ้ามีความเข้มหรือความมั่นใจมาก บุคคลจะมีความบากบั่นมานะพยายามมาก แม้ว่าจะประสบเหตุการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับที่รับรู้บ้างก็ตาม

มิติที่ 3 การแผ่ขยาย (Generality) การรับรู้ความสามารถของตนเองอาจจะแผ่ขยายจากสถานการณ์หนึ่งไปสู่สถานการณ์อื่น ประสพการณ์บางอย่างก่อให้เกิดความสามารถในการนำไปปฏิบัติในสภาพการณ์อื่นที่คล้ายคลึงกัน แต่ในปริมาณที่แตกต่างกันได้ และประสพการณ์บางอย่างไม่ทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองแผ่ขยายไปสู่สถานการณ์อื่นได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง

งานวิจัยในต่างประเทศ

เมนโดลา (Mendola, 1990, pp. 131-147) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการฝึกการสอนตนเอง โดยเพื่อนและครูต่อความถูกต้องในการทำแบบฝึกหัดวิชาคณิตศาสตร์ และการรับรู้ความสามารถของตนเองของนักเรียน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทดสอบผลของปัจจัยหลัก 2 เงื่อนไข คือ 1) การสอนโดยเพื่อนเป็นผู้สอนและครูเป็นผู้สอน 2) ประเภทของการฝึก ได้แก่ นักเรียนได้รับการสอนโดยตรงได้รับการสอนจากตัวแบบและไม่ได้รับการสอนแบบใดเลย นักเรียนที่ได้รับการฝึกมีจำนวน 125 คน จะได้รับการฝึกเกี่ยวกับปัญหาในการบวกเศษส่วน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนจากครูโดยตรงสามารถทำแบบฝึกหัดได้ถูกต้อง และมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนจากเพื่อน และกลุ่มที่ได้รับเงื่อนไขอื่น ๆ ผู้วิจัยให้เหตุผลว่า การสอนโดยเพื่อนได้ผลต่ำกว่าการสอนโดยครูนั้นเนื่องจากผู้สอนที่เป็นเพื่อนไม่มีความพร้อมในการสอน

แมคออลี เรธ และคันแคน (McAuley, Wraith & Duncan, 1991, pp. 139-115) ศึกษาวิจัยเพื่อทดสอบข้อสมมติฐานของเบนดราที่ว่า ระดับการรับรู้ความสามารถของตนที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อแรงจูงใจภายในที่แตกต่างกัน และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับการรับรู้ความสำเร็จและความสามารถส่วนบุคคล กับแรงจูงใจภายในในการทำกิจกรรมแอโรบิคของนักศึกษามหาวิทยาลัยที่ลงเรียนวิชาการเดินแอโรบิค ทั้งระดับเริ่มต้น ระดับกลาง และระดับสูง โดยในการเก็บข้อมูลผู้วิจัยใช้แบบสำรวจแรงจูงใจภายใน (IMI: The Intrinsic Motivation Inventory) ซึ่งประกอบด้วย 5 มิติ คือ ความสนใจ-ความสนุก ความสามารถตามการรับรู้ ความพยายาม ความกดดัน-ความเครียด และการเลือกใช้ แต่ผลจากกระบวนการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ตัดมิติสุดท้ายออกเหลือเพียง 4 มิติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่รับรู้ความสามารถของตนเองจะสนุกใน การออกกำลังกายแบบแอโรบิคมากกว่า การใช้ความพยายามมากกว่า มีความกดดัน-ความเครียดมากกว่าและรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถมากกว่า ส่วนการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบลำดับขั้น (Hierarchal Regression Analysis) พบว่า การรับรู้ถึงความสำเร็จและการรับรู้ความสามารถของตนทำนายแรงจูงใจภายในได้ร้อยละ 38.8 โดยที่การรับรู้ถึงความสำเร็จทำนายได้มากกว่าการรับรู้ความสามารถของตน

อาร์รอน (Aaron, 1994, pp. 94-113) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนกับแรงจูงใจภายในการเข้าร่วมกิจกรรมออกกำลังกายของผู้ใหญ่วัยกลางคน ที่ไม่ได้ออกกำลังกายก่อนหน้าการวิจัยเป็นระยะเวลา 6 เดือน แต่สุขภาพดี โดยวัดการรับรู้ความสามารถของตนเองในการออกกำลังกายหลังจากที่กลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการออกกำลังกาย 1 เดือนและ

4 เดือน ส่วนแรงงูใจภายในวัดโดยแบบวัดแรงงูใจภายใน ผู้วิจัยวัดพฤติกรรมการออกกำลังกาย โดยการรวมจำนวนครั้งที่กลุ่มตัวอย่างเข้าโปรแกรมการออกกำลังกายในช่วง 3 เดือนแรก และ วัดสุขภาพกายซึ่งรวมถึงสมรรถนะการออกกำลังกายแบบแอโรบิก และร้อยละของไขมันในร่างกาย ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบลำดับขั้น พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนอธิบายความแปรปรวนของแรงงูใจภายในได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยที่ควบคุมเชิงสถิติ อิทธิพลของตัวแปรเพศ และอายุ การมีส่วนร่วมในการออกกำลังกายแบบแอโรบิก และสุขภาพกาย

ปาจาเรสและจอห์นสัน (Pajares & Jhonson, 1994, pp. 313-331) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเอง ความคาดหวังในการเรียนและความวิตกกังวลกับความสามารถในการเขียน ผลการวิจัยพบได้ว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองด้านทักษะการเขียนมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการเขียน ความวิตกกังวลมีความสัมพันธ์ทางลบกับการรับรู้ความสามารถของตนเองในทักษะการเขียน แต่ไม่สามารถใช้ทำนายความสามารถในการเขียนได้ การรับรู้ความสามารถของตนเองด้านทั่ว ๆ ไป มีความสัมพันธ์กับการรับรู้ความสามารถของตนเองในด้านทักษะการเขียน ความหวังในการเรียน ความวิตกกังวลและความสามารถในการเรียน แต่ไม่สามารถใช้ทำนายความสามารถทางการเขียนได้

ฮวงและชาง (Huang & Chang, 1996) ศึกษาวิจัยเรื่องการรับรู้ความสามารถของตนเองในภาษาที่สอง วิชาภาษาอังกฤษ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองในการเรียนรู้ภาษาที่สอง และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจะมีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงกว่าคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และคะแนนผลสัมฤทธิ์แต่ละคนจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

น้ำฝน ทองตันไตรย์ (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเองและการปฏิบัติเพื่อป้องกันภาวะอ้วนในวัยรุ่นหญิง ผลการวิจัยพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนการรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันภาวะอ้วนในวัยรุ่นหญิงอยู่ในระดับปานกลาง และค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติเพื่อป้องกันภาวะอ้วนในวัยรุ่นหญิงอยู่ในระดับปานกลาง การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันภาวะอ้วนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปฏิบัติเพื่อป้องกันภาวะอ้วนในวัยรุ่นหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุนทรา เลียงเชวงวงศ์ (2541, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการให้ความรู้ด้านสุขภาพและการส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตนเองต่อแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยโรคหลอดเลือดหัวใจทั้งเพศชายและหญิงจำนวน 20 คน แบ่งเป็นกลุ่ม 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มได้รับความรู้ด้านสุขภาพและการส่งเสริมการรับรู้

ความสามารถของตนเอง โดยการสังเกตจากตัวแบบจากชีวิตที่ตนร่วมกับการใช้คำพูดชักจูงจำนวน 3 ครั้ง ห่างกันทุกเดือน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีแบบแผนการดำเนินชีวิตภายหลังการทดลองสูงขึ้นและแตกต่างกับก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขวัญจิตร อินเหี้ยว (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาการรับรู้ความสามารถของตนเองและพฤติกรรมการควบคุมน้ำหนักของนักศึกษาอาชีวศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการควบคุมน้ำหนักของนักศึกษาอาชีวศึกษา โดยรวมมีการรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการควบคุมน้ำหนักอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง และเมื่อพิจารณาการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นรายด้าน พบว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองเกี่ยวกับการควบคุมน้ำหนักจากการได้เห็นจากประสบการณ์ของผู้อื่น และการชักจูงด้วยคำพูดอยู่ในระดับค่อนข้างสูง การรับรู้ความสามารถของตนเองจากความสำเร็จในการกระทำอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างสูง ส่วนการรับรู้จากการกระตุ้นเร้าทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง

วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี (2542, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของรางวัลภายนอกและการรับรู้ความสามารถของคนที่มีความต่อแรงจูงใจของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า รางวัลภายนอกที่ให้ไม่ได้ทำลายแรงจูงใจภายในระหว่างกลุ่มที่ได้รับเงิน กลุ่มที่ได้รับข้อมูลป้อนกลับ และกลุ่มควบคุม หลังการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่พบว่านักเรียนที่รับรู้ความสามารถของตนในการเล่นเกมส์สูง มีความสนุกในการเล่นเกมส์มากกว่านักเรียนที่รับรู้ความสามารถของตนต่ำ และพบว่านักเรียนที่ได้รับข้อมูลป้อนกลับมีพฤติกรรมเอาใจใส่ในเกมส์ที่ตนเองเล่นมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

ปราณี นัยประยูร (2544, บทคัดย่อ) ศึกษาการให้คำปรึกษากลุ่มทฤษฎีพิจารณาเหตุผลและอารมณ์และการใช้โปรแกรมการพัฒนาความคาดหวังในความสามารถของตนต่อพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเข้าชั้นเรียนของนักเรียนระดับประกาศนียบัตร ชั้นปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การให้คำปรึกษากลุ่มทฤษฎีพิจารณาเหตุผลและอารมณ์และการใช้โปรแกรมการพัฒนาความคาดหวังในความสามารถของตนเองสามารถเพิ่มพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเข้าชั้นเรียนของนักเรียนได้ทั้งในระยะหลังการทดลองและระยะติดตามผล และทั้งสองวิธีนี้มีผลไม่แตกต่างกัน

มณฑา อนุรัตน์สร (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการรับรู้ความสามารถของ ตนเองที่มีต่อแรงจูงใจภายในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีแรงจูงใจภายในการเรียนรู้ด้วยตนเองต่ำกว่าเปอร์เซนไทล์ที่ 25 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 14 คน กลุ่มทดลอง 6 คนได้รับโปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเอง และกลุ่มควบคุม 6 คน

ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเองสามารถเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเอง เน้นเรื่องการพิจารณาความเข้าใจ การตระหนักรู้ในความสามารถของตนเอง ศักยภาพของตนเอง สามารถดึงมาใช้ประโยชน์ในรูปความคิดและแสดงออกมาทางพฤติกรรม การจัดกิจกรรมที่เน้นการเพิ่มระดับการรับรู้ความสามารถของตนเอง คือ ให้ตนเองประสบความสำเร็จจากการกระทำด้วยตนเอง การสังเกตจากตัวแบบที่ประสบความสำเร็จ การพูดชักจูง รวมทั้งสภาวะทางกายและอารมณ์ โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดตามทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองมาประยุกต์ใช้ในการจัดโปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อสร้างคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียน การใช้โปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเองนี้ ผู้วิจัยดำเนินกิจกรรมในโปรแกรมด้วยกิจกรรมกลุ่ม จึงได้สรุปลักษณะของกิจกรรมกลุ่มพอสังเขป ดังนี้

ความหมายของกิจกรรมกลุ่ม

วาสนา รอดเชียง (2540, หน้า 9) ให้ความหมายของคำว่ากลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีการยอมรับและเข้าใจกัน โดยมี การติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกัน มีจุดมุ่งหมายที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหา หรือมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกัน ซึ่งสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

จุฑาทิพย์ แก้วมณี (2546, หน้า 14) สรุปความหมายกิจกรรมกลุ่ม หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งได้จากการที่สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการร่วมมือกันในการแก้ไขปัญหาหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกัน สมาชิกแต่ละคนจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยวิเคราะห์จากพฤติกรรมของสมาชิกเอง และผู้เข้าร่วมกลุ่มซึ่งเกิดขึ้นในขณะนั้น และจะให้สมาชิกเอาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับจากกลุ่มไปใช้ในการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

ปริศนา ชาญวิชัย (2546, หน้า 9) ได้สรุปกิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลมารวมกัน โดยนำประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ของแต่ละคนมารวมกันในการวางแผนการทำงานซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ และจะส่งผลต่อการพัฒนาของบุคคลในด้านต่าง ๆ

สรุปความหมายของกิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การที่สมาชิกกลุ่มได้มีปฏิสัมพันธ์กัน สมาชิกมีส่วนร่วมกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยกัน ส่งผลให้เกิดกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

คมเพชร ฉัตรสุกกุล (2546, หน้า 10-14) กล่าวถึงคุณค่าของกิจกรรมกลุ่มไว้ว่า การทำกิจกรรมกลุ่มนั้นมีคุณค่าสำหรับสมาชิกในกลุ่ม เพราะในขณะดำเนินกิจกรรมกลุ่มนั้น บุคคลจะมี

ความเจริญงอกงามเพิ่มความมั่นใจในตนเอง มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (Self Concept) ดีขึ้น เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นต้น กิจกรรมกลุ่มสามารถสร้างพัฒนาการให้กับบุคคลในกลุ่ม ได้เป็นอย่างดี เช่น การสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เมื่อบุคคลเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เขาได้ มีโอกาสเรียนรู้เรื่องการปฏิบัติตนในสังคม และในขณะเดียวกันเขาก็จะเรียนรู้เรื่องการควบคุม การแสดงออกทางอารมณ์ด้วย ทั้งนี้เพราะเขาจะได้รับประสบการณ์จากสมาชิกแต่ละคน เนื่องจากบุคคลบางคนแสดงออกในทางที่ดี แต่สำหรับบางคนที่ไม่เหมาะสมตลอดจน การแสดงออกทางอารมณ์อย่างไม่เหมาะสม เช่น โกรธโดยไม่มีเหตุผล สมาชิกคนอื่น ๆ ก็จะไม่เอา ยึดอย่าง เพราะได้มองเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่มีดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มสามารถให้ประสบการณ์ทั้งทาง สังคม และอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหมายถึงการสร้างพัฒนาการในตัวสมาชิคนั้นเอง นอกจากนี้ กิจกรรมกลุ่มยังสร้างความเจริญงอกงามด้านความรู้และทักษะด้วย โดยในขณะที่นักเรียนได้มี โอกาสทำงานเป็นกลุ่มนั้น อาจจะได้รับความรู้และทักษะบางประการ เช่น การพูดในที่สาธารณะ การอภิปรายกลุ่ม กฎระเบียบในการทำงานเป็นหมู่คณะ การประสานงาน เป็นต้น

ในการทำงานเป็นกลุ่มนั้น จะเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีการประเมินค่าตนเองใน สถานการณ์ทางสังคม บุคคลแต่ละคนเกิดความสำนึกในเรื่องความสามารถ และขอบเขตของ ความสามารถของตนเอง เช่น นักเรียนบางคนอาจจะมีความต้องการที่จะแสดงออกในด้านคำพูด ให้ดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อช่วยให้สามารถร่วมอภิปรายกลุ่มได้ดีขึ้น การได้รับตำแหน่งผู้นำจะทำให้มีทักษะ ในการติดต่อกับบุคคลอื่น เมื่อมีการแพ้ในการเลือกตั้งอาจจะทำให้เขาต้องทำการวินิจฉัยถึงสาเหตุที่ ไม่ได้รับเลือก การอยู่ในตำแหน่งที่ต้องรับผิดชอบมาก ๆ จะแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งและ ความอ่อนแอ อุปนิสัยด้านความคิดของสมาชิกแต่ละคนจะเป็นสิ่งที่ท้าทายต่อกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ดังนั้นในการร่วมกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนได้รับการชักนำให้มีการค้นพบตนเอง และมีความเข้าใจ ในตนเอง

ตะวัน แวงโสธรณ์ (2544, หน้า 17) ได้สรุป การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่มช่วยฝึกทักษะ ที่จำเป็นบางประการดังต่อไปนี้

1. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นทักษะที่ช่วยให้อยู่ร่วมกันและทำงานกับผู้อื่น ได้ อย่างราบรื่น เช่น ทักษะการเป็นผู้ให้และผู้รับ การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม การควบคุมตนเอง การยอมรับความสามารถของตนเองและผู้อื่น การรับผิดชอบต่อหน้าที่ การรู้จักสิทธิของตนเอง และผู้อื่น

2. ทักษะในการศึกษาค้นคว้า (Study Skill) เป็นทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ ทักษะ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การพูด การฟัง การอ่าน และการรายงาน

3. ทักษะทางปัญญา (Intellectual Skill) ได้แก่ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การวิพากษ์วิจารณ์ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีเหตุผล

4. ทักษะในการทำงานกลุ่ม (Group Work Skill) เป็นทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เช่น ทักษะในการวางแผนงาน การเป็นผู้นำแสดงความคิดเห็นด้วยการอภิปราย การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

อาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เป็นวิธีการที่ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มได้มีพัฒนาการในด้านทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรม เพราะกิจกรรมกลุ่มเน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้การวิเคราะห์ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นผู้เรียนยังยอมรับข้อบกพร่องของตนเอง และพร้อมที่จะแก้ไข นอกจากนี้การทำกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักรับผิดชอบในบทบาทของตนเอง รู้จักแก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผล สอนให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี

จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่ม

ประนอม เดชชัย (2531, หน้า 101-102) ได้กล่าวถึง จุดมุ่งหมายของกิจกรรมกลุ่มไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ คือ ความเข้าใจตนเอง และเข้าใจบุคคลอื่นในกลุ่มซึ่งจะทำให้บุคคลปรับตัวเข้ากับบุคคลในกลุ่มได้ เกิดการเรียนรู้เรื่องของตนเองได้ดีขึ้น เช่น รู้จักข้อบกพร่องของตนเอง หรือรู้ว่าตนเองเป็นคนอย่างไรเมื่อเทียบกับบุคคลในกลุ่ม เกิดความเข้าใจในบุคคลอื่นในกลุ่มที่สมาชิกในกลุ่มได้ทำกิจกรรมร่วมกันยอมทำให้เกิดการเรียนรู้ และรู้จักซึ่งกันและกัน ทราบถึงข้อดีและข้อเสีย ข้อบกพร่องทั้งของตนเองและคนอื่น อันจะเป็นแนวทางให้เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน คิดช่วยเหลือกัน ตลอดจนการปรับตัวเข้าหากันด้วย

2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการทำงานหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน ประสบการณ์ที่จัดในกิจกรรมกลุ่มจะช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกัน เพราะไม่มีมนุษย์คนใดอยู่คนเดียวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ฉะนั้นการฝึกกิจกรรมกลุ่มในการเรียนการสอน จะช่วยฝึกให้บุคคลเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงานและร่วมมือกันแก้ปัญหา

3. เพื่อให้ผู้เรียนฝึกความรู้สึกทางด้านคุณธรรมและจริยธรรมในระหว่างที่เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม เช่น ฝึกความรู้สึกอดทน ฝึกการยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวม เป็นต้น สิ่งที่ได้มาจากกิจกรรมกลุ่มเหล่านี้จะไปช่วยพัฒนาตัวบุคคลและสังคมต่อไป

จุฑาทิพย์ แก้วมณี (2546, หน้า 17) ได้สรุปกิจกรรมกลุ่มมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคคลมีโอกาที่จะปรับปรุง แก้ไข พัฒนานุคลิกภาพ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและความคิดเห็นต่าง ๆ ตลอดจนทั้งสามารถทำความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น

ปริศนา ชาญวิชัย (2546, หน้า 11) ได้สรุปไว้ว่า กิจกรรมกลุ่มมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ทำให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาที่ประสบร่วมกันรวมถึงความสามารถในการปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่มมีจุดมุ่งหมายที่จะช่วยให้บุคคลรู้จักและเข้าใจตนเอง สามารถตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับตนเองและพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงหรือพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ขนาดของกลุ่มที่ใช้กิจกรรมกลุ่ม

จำเนียร ช่วงโชติ และคณะ (2521, หน้า 25) กล่าวว่า ในวงการศึกษานักจิตวิทยามักจะศึกษากลุ่มขนาดเล็กมีสมาชิกไม่เกิน 15 คน เพราะจะสามารถความสัมพันธ์ได้อย่างใกล้ชิด และได้ผลดีกว่ากลุ่มขนาดใหญ่

คมเพชร นัตริศกุล (2546, หน้า 25) กล่าวว่า ขนาดของกลุ่มอาจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการพิจารณาธรรมชาติของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม กลุ่มที่มีขนาดแตกต่างกัน จะทำให้กระแสการปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันไปด้วย ในกลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินความจำเป็น สมาชิกจะต้องทำงานซับซ้อนกัน บางคนคาดหวังว่าจะได้รับผิชอบทั้งหมด ในขณะที่คนอื่น ๆ รู้สึกคับข้องใจที่ไม่มีงานทำ ไม่มีโอกาสได้ใช้ทักษะที่ตนเองมีอยู่ ขนาดของกลุ่มไม่ควรเกิน 15 คน จะใหญ่เท่าใดขึ้นอยู่กับความจำเป็นของสถานการณ์ จุดมุ่งหมายของกลุ่ม แหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือในกลุ่ม และระดับของวุฒิภาวะในกลุ่ม

แพทเทอร์สัน (Patterson, 1980, p.105) กล่าวถึงเวลาและจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มว่า ควรจัดสัปดาห์ละ 2 ครั้ง แต่ถ้าเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมมีน้อย อาจจะจัดสัปดาห์ละ 3 ครั้ง ช่วงเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสำหรับเด็กประถมศึกษาควรใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เพราะเด็กอาจจะเกิดความเบื่อหน่ายได้

เยาพา เดชะคุปต์ (2517, หน้า 163-166) ได้อธิบายการเรียนรู้ตามวิธีกระบวนการกลุ่มแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ระยะการมีส่วนร่วม (Participation or Involvement Stage) ระยะนี้ผู้เรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม และเป็นผู้ลงมือปฏิบัติ หรือคิดค้นแสวงหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลการเรียนรู้จะเกิดจากผู้เรียนโดยตรง ผู้ที่มีส่วนร่วมมาก ก็จะได้รับผลการเรียนรู้มากขึ้น การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ทางด้านร่างกาย (Physical Involvement) คือ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ หรือกระทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Learning by Doing) ทางด้านจิตใจ (Ego or Emotional Involvement) คือ การที่ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ลงมือปฏิบัตินั้นอย่างแท้จริง นำไปสู่

การรับรู้แนวคิด ทำให้ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาวิชาได้นาน ทางด้านสติปัญญา หรือสมอง (Intellectual or Mental Involvement) คือ การเรียนรู้ที่เกิดจากการเห็นจริง มีการค้นหาสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ มีการสร้างแนวคิดจากสิ่งที่ได้รับรู้นั้น เป็นแนวทางในการพัฒนาความคิด

2. ระเบียบวิเคราะห์ (Analysis Stage) เป็นระยะที่ผู้เรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ประสบการณ์ การเรียนรู้นั้นทันที ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้อย่างกว้างขวางประเมินความสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในกลุ่ม วิธีการวิเคราะห์ผลของการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยให้ผู้เรียนรู้จักตนเองดียิ่งขึ้น

3. ระบุสรุปและประยุกต์หลักการ (Generalization and Application Stage) ระยะนี้ ผู้เรียนจะรวบรวมแนวคิดที่ค้นพบและแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นแล้ว สรุปเป็นหลักการของตัวเอง ซึ่งจะทำให้ได้ 2 ลักษณะ คือ การประยุกต์เพื่อการปรับปรุงบุคลิกภาพ หรือการพัฒนาตนเอง (Self Development) ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประยุกต์เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา (Problem-Solving) ต่าง ๆ ในอนาคต

4. ระเบียบประเมินผล (Evaluation Stage) ผู้เรียนจะเป็นผู้ประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง และของกลุ่มจากการอภิปรายให้ข้อเสนอแนะ และติชมร่วมกับสมาชิกคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

ขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่ม

วีณา วโรตมะวิษฐ์ (2530, หน้า 252-253) ได้เสนอขั้นตอนในการจัดกิจกรรมกลุ่ม ดังนี้

1. ขั้นลงมือปฏิบัติ เป็นขั้นที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม
2. ขั้นค้นพบ เมื่อนักเรียนมีส่วนร่วมโดยมีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและจะเกิดความรู้สึกและเกิดความเข้าใจตนเอง อาจจะไปสู่การค้นพบสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเอง
3. ขั้นวิเคราะห์ เป็นขั้นที่สำคัญที่สุด คือ การที่จะให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ถึงสิ่งที่ได้กระทำลงไปโดยครูจะตั้งคำถามว่า อะไร ทำไม และอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านความรู้และการมีส่วนร่วมทางอารมณ์ให้รวมกันเป็นจุดเดียว
4. ขั้นนำไปใช้หรือประยุกต์ใช้กับตนเองและผู้อื่น เป็นขั้นที่ผู้เรียนก้าวเข้าไปอีกขั้นหนึ่ง คือ สามารถเชื่อมโยงการเรียนรู้กับตนเองและผู้อื่นได้

ประนอม เดชชัย (2531, หน้า 103) ได้อธิบายถึงการดำเนินการของกลุ่มว่า ไม่ว่ากลุ่มจะเป็นลักษณะใด จะมีกระบวนการดำเนินงานเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวมกลุ่ม (Forming Stage) เป็นขั้นแรกที่สมาชิกของกลุ่มมารวมกัน ถ้ายังไม่รู้จักกันดีพอ ทุกคนจะสงวนท่าทีไม่ค่อยแสดงออกในระยะนี้ จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะต้องประสานงานให้สมาชิกในกลุ่มรู้จักและคุ้นเคยกันก่อน เช่น อาจมีการแนะนำตัว เป็นต้น

2. ขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายของกลุ่ม (Meaning Stage) เมื่อสมาชิกในกลุ่มรู้จักกันดีพอแล้ว กลุ่มจะเริ่มคิดถึงเป้าหมายของกลุ่มและภารกิจของกลุ่มที่จะต้องรับผิดชอบ ในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาทร่วมกับผู้เรียน ในการกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ ที่สมาชิกของกลุ่มจะต้องทำงานร่วมกัน

3. ขั้นระดมความคิด (Storming Stage) เป็นขั้นที่บรรยากาศของการทำงานจริงจังมากขึ้น สมาชิกภายในกลุ่มพยายามกำหนดร่างกฎเกณฑ์และระเบียบของกลุ่ม ในขั้นนี้ผู้สอนอาจมีบทบาท 2 ประการ คือ ปลดปล่อยให้ผู้เรียนดำเนินการไปโดยลำพัง หรือเข้าร่วมในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่ม

4. ขั้นกระชับความสัมพันธ์ (Reforming Stage) เป็นขั้นที่กลุ่มรู้จักคุ้นเคยและเข้าใจบทบาทของตนเป็นอย่างดี จึงทำให้การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี

5. ขั้นสลายตัว (Disbanding Stage) เป็นขั้นสุดท้ายที่สมาชิกของกลุ่มได้ร่วมมือกันดำเนินงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุเป้าหมายแล้ว ภารกิจของกลุ่มเริ่มลดลงไปทำให้กลุ่มเริ่มสลายตัว ในขั้นนี้ผู้สอนจะมีบทบาททบทวนการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาเพื่อทำการสรุปผล และเสนอแนะแนวทางในการนำไปใช้หรือนำไปศึกษาค้นคว้าต่อไป

คมเพชร นัตรศุกกุล (2530, หน้า 63-64) ได้อธิบายถึงเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม เพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จได้ โดยแต่ละวิธีนั้นจะถูกนำไปใช้แตกต่างกันไปตามความเหมาะสม ตัวอย่างเทคนิคที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่

1. การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือหัวข้อที่กลุ่มตัดสินใจร่วมกัน โดยสมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างเป็นอิสระและเป็นธรรมชาติ

2. การแสดงบทบาทสมมติ (Role-Playing) เป็นการจัดสถานการณ์เพื่อให้ผู้แสดงได้มีโอกาสแสดงออกตามธรรมชาติ โดยอาศัยบุคลิกภาพหรือเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงบุคลิกภาพของเขาอย่างอิสระ

3. กรณีตัวอย่าง (Cases) เป็นวิธีการใช้ตัวอย่างหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริงนำมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหา

4. เกม (Games) เป็นกิจกรรมที่สมาชิกต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ซึ่งผลจะออกมาในรูปแบบการแพ้หรือชนะ โดยจะเน้นในเรื่องการตัดสินใจของผู้เล่นหรือสมาชิก และจะขึ้นอยู่กับโครงสร้างหรือกติกาของเกม ผู้นำกลุ่มกำหนดเอาไว้ องค์ประกอบของเกม ได้แก่ กติกา วิธีการ จุดมุ่งหมาย อารมณ์ และการแสดงออก

5. สถานการณ์จำลอง (Simulation) เป็นการจำลองสถานการณ์ให้คล้ายคลึงกับความเป็นจริง เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้และสัมผัสความรู้สึกจริง ๆ ในสถานการณ์ที่จำลองขึ้น โดยต้องอาศัยกิจกรรมอื่นเป็นส่วนประกอบ เช่น เกมหรือบทบาทสมมติ เป็นต้น

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มดังกล่าวจะเห็นได้ว่า กิจกรรมกลุ่มเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของตนเอง โดยมีเทคนิคให้เลือกปฏิบัติหลายวิธีตามความเหมาะสมของกิจกรรม ทำให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองจากกิจกรรมการเรียนการสอน

เอกสารเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ความหมายของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

โนลส์ว (Knowles, 1975, p. 18) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ การที่บุคคลมีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ การตั้งจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ การพบปะบุคคลหรือแหล่งเอกสารสำหรับการเรียนรู้ การเลือกและเสริมแผนการเรียนรู้ การวิเคราะห์ความต้องการการเรียนรู้ การเลือกยุทธศาสตร์การเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมถึงการประเมินผลการเรียน ทั้งนี้อาจได้รับความช่วยเหลือหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้อื่นก็ตาม

สเคเจอร์ (Skager, 1978, p. 144) อธิบายว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็น การพัฒนาการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ ความสามารถในการวางแผนปฏิบัติและการประเมินผลกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในลักษณะที่เป็นการเรียนรู้เฉพาะบุคคล และในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่มการเรียนรู้ที่มีร่วมกัน

กริฟฟิน (Griffin, 1983, p. 153) กล่าวว่า การนำตนเองเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีเป้าหมายไปสู่การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองซึ่งเกิดขึ้นโดยความสามารถในการวางแผนปฏิบัติและการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้งในฐานะที่เป็นเอกกัตบุคคลและในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มเรียนที่มีการร่วมมือกัน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หมายถึง ลักษณะการศึกษาด้วยตนเอง เริ่มจากความตั้งใจในการศึกษา มีจุดมุ่งหมาย มีการวางแผนมีทักษะในการเรียนรู้ ตลอดจนมีการวัดและการประเมินผลตนเอง

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีคำอื่น ๆ ที่มีความหมายใกล้เคียงกันอยู่หลายคำ เช่น การเรียนรู้ด้วยการวางแผนเอง (Self-Planned Learning) การศึกษาด้วยตนเอง (Self-Education/ Self-Study) การสอนตนเอง (Self-Teaching) การเรียนรู้อย่างอิสระ (Autonomous Learning/ Independent Study) การเรียนแบบสืบเสาะหาความรู้ (Discovery Learning/The Inquiry Method) ซึ่งการใช้คำต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของส่วนที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น การเรียนหรือวิธีการเรียนรู้ เป็นต้น คำศัพท์ต่าง ๆ นี้จะมีความคล้ายคลึงกันที่เป็นการศึกษาค้นคว้า และชี้นำตนเองจนเกิดการเรียนรู้ตามที่ตนเองต้องการได้ในที่สุด

ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

โนลส์ (Knowles, 1975, pp. 15-17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ดังนี้

1. คนที่เรียนรู้ด้วยการริเริ่มของตนเองจะเรียนได้มากกว่าและดีกว่าคนที่เพียงผู้รับหรือรอให้ครูถ่ายทอดความรู้ให้เท่านั้น คนที่เรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเรียนอย่างตั้งใจ มีจุดมุ่งหมายและมีความตั้งใจสูง สามารถใช้ประโยชน์จากการเรียนรู้ได้ดีกว่าและยาวนานกว่าบุคคลที่รอรับการสอนแต่เพียงอย่างเดียว
2. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสอดคล้องกับพัฒนาการทางจิตวิทยา และกระบวนการทางธรรมชาติ คือ เมื่อตอนยังเล็กเป็นธรรมชาติที่จะต้องพึ่งพาผู้อื่น ต้องการผู้ปกครอง ปกป้องเลี้ยงดู และตัดสินใจแทนได้ เมื่อเติบโตมีพัฒนาการขึ้นก็ค่อย ๆ พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพิงผู้ปกครอง ครูและผู้อื่น การพัฒนาเป็นไปตามสภาพที่เพิ่มความเป็นตัวของตัวเองและชี้นำตนเองได้มากขึ้น
3. พัฒนาการใหม่ ๆ ทางการศึกษา มีหลักสูตรใหม่ ห้องเรียนแบบเปิด ศูนย์บริการทางวิชาการ การศึกษาอย่างอิสระ โปรแกรมการเรียนที่จัดแก่นักเรียนนอก มหาวิทยาลัยเปิดและอื่น ๆ รูปแบบของการศึกษาเหล่านี้ ล้วนผลักภาระรับผิดชอบไปที่ผู้เรียนด้วยการนำตนเอง
4. การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นความอยู่รอดของชีวิตในฐานะที่เป็นบุคคลและเผ่าพันธุ์มนุษย์ เนื่องจากโลกปัจจุบันเป็นโลกใหม่ที่แปลกไปกว่าเดิมซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ และข้อเท็จจริงเช่นนี้เป็นเหตุผลนำไปสู่ความจำเป็นทางการศึกษาและการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิต

ทัฟ (Tough, 1979, pp. 116-117) กล่าวถึง ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองว่า กิจกรรมการเรียนรู้หรือโครงสร้างที่ผู้เรียนเกี่ยวข้องมาจากการวางแผนด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนดังกล่าวเป็นแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความสนใจเกี่ยวกับการเป็นตัวของตัวเองและนำตนเองในการเรียนรู้

จากความสำคัญดังกล่าวสรุปได้ว่า คุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจัดเป็น ลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการเรียนรู้ที่ยอมรับสภาพความแตกต่างของบุคคล ตอบสนองต่อ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ยอมรับในศักยภาพของผู้เรียนว่า ผู้เรียนทุกคนมี ความสามารถที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มี การเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาได้อย่างมีความสุข

ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนต้องมีคุณสมบัติบางประการที่เอื้อต่อวิธีการเรียน มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอแนะรูปแบบหรือลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองใน รูปแบบต่าง ๆ ไว้ดังนี้

กริฟฟิน (Griffin, 1983) ได้จำแนกรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองออกเป็น 5 กลุ่มความคิด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นแนวความคิดของ โนลส์ว (Knowles) แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน (Michigan University) สหรัฐอเมริกา ได้เสนอรูปแบบของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองที่เรียกว่า สัญญา การเรียน (Learning Contract) เป็นการมอบภาระงานให้แก่ผู้เรียน ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง เพื่อให้ ได้รับความรู้ตามเป้าประสงค์ และผู้เรียนจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้น

กลุ่มที่ 2 เป็นแนวความคิดของ ทัฟ (Tough) แห่งมหาวิทยาลัยโตรอนโต (Toronto University) ประเทศแคนาดาได้กำหนดโครงการเรียน (Learning Project) เป็นเครื่องชี้วัดลักษณะ และปริมาณการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของประชาชนวัยผู้ใหญ่โดยทั่วไป

กลุ่มที่ 3 เป็นแนวความคิดของสกินเนอร์ (Skinner) ในเรื่องบทเรียนสำเร็จรูป แต่กริฟฟิน (Griffin) ได้วิจารณ์ว่า วิธีนี้เป็นวิธีการเรียนด้วยตนเองตามข้อเสนอแนะของสื่อเท่านั้น มิใช่ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง หากแต่เป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการกำกับของครูมากกว่า

กลุ่มที่ 4 เป็นแนวความคิดในการจัดการศึกษาที่ต่างไปจากรูปแบบของสถานศึกษา ตามปกติทั่วไป ตัวอย่างกิจกรรมตามแนวความคิดนี้ เช่น การจัดการศึกษาในรูปของตลาดวิชา มหาวิทยาลัยเปิด และการศึกษาทางไกล

กลุ่มที่ 5 ได้แก่ การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันทั่วไป ซึ่งบุคคลต้องอาศัยการศึกษา การทดลอง และการค้นคว้าด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา

โนลส์ว (Knowles) ได้สรุปลักษณะของผู้เรียนรู้โดยการนำตนเองมี 9 ประการ คือ

1. ความเข้าใจในความแตกต่างด้านความคิดเกี่ยวกับผู้เรียน และทักษะที่จำเป็นใน การเรียนรู้ นั่นคือ รู้ความแตกต่างระหว่างการสอนที่ครูเป็นผู้ชี้นำกับการเรียนรู้โดยการนำตนเอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับตนเอง ในฐานะที่เป็นบุคคลที่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ขึ้นกับใครและเป็นคนที่สามารถนำตนเองได้

3. ความสามารถที่จะสัมพันธ์กับเพื่อน ๆ ได้ดี เพื่อที่จะใช้บุคคลเหล่านี้เป็นเหมือนสิ่งสะท้อนให้ทราบถึงความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง

4. ความสามารถในการวิเคราะห์ ความต้องการในการเรียนรู้อย่างสมจริงโดยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น

5. ความสามารถในการแปลความต้องการการเรียนรู้ออกมาเป็นจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในรูปแบบที่จะทำให้การประเมินผลสำเร็จนั้นเป็นไปได้

6. ความสามารถในการโยนโยนความสัมพันธ์กับผู้สอน ใช้ประโยชน์จากผู้สอนในการทำเรื่องที่ยากให้ง่ายขึ้น และเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือหรือเป็นที่ปรึกษา

7. ความสามารถในการหาบุคคลและแหล่งเอกสารวิทยาการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. ความสามารถในการเลือกแผนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการและมีความคิดริเริ่มในการวางแผนนโยบายอย่างมีทักษะความชำนาญ

9. ความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำผลของข้อค้นพบต่าง ๆ ไปใช้อย่างเหมาะสม

กลูกลิเอลมีโน (Guglielmino, 1977, pp. 116-121) ได้ศึกษาถึงลักษณะของผู้เรียนด้วยการนำตนเองว่ามีองค์ประกอบสำคัญ 8 ประการ ดังนี้

1. การเปิดใจรับโอกาสที่จะเรียน ได้แก่ ความสนใจในการเรียน ความภูมิใจเมื่อเรียนสำเร็จ ชอบศึกษาค้นคว้าจากห้องสมุด ยอมรับการติติงในความผิดพลาดของตนเอง และมีความพยายามในการทำความเข้าใจในเรื่องที่ยาก ๆ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถที่จะเรียนเมื่อต้องการจะเรียน เมื่อตัดสินใจเรียนแล้วสามารถแบ่งเวลาให้กับการเรียนได้ โดยรู้ว่าเมื่อใดที่จะเรียน ในการเรียนจะค้นหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อเรียนรู้หัวข้อใหม่ ๆ มีความสุขกับการแก้ปัญหาที่ยาก ๆ และรู้แหล่งที่จะหาข้อมูล

2. เชื่อกันว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ หมายถึง ความมั่นใจในการเรียนรู้ของตนเอง ความสามารถจัดเวลาในการเรียนรู้ การมีระเบียบวินัยต่อตนเอง การมีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ สามารถค้นหาแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ การมีทักษะแห่งความอยากรู้อยากเห็น

3. ความคิดริเริ่มและการมีอิสระในการเรียนรู้ ได้แก่ ความไม่ทอดทิ้ง แม้จะไม่เข้าใจในสิ่งที่ทำอยู่ ชอบที่จะเรียน ในการทำความเข้าใจในการอ่าน และสามารถทำงานด้วยตนเองได้

4. ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง หมายถึง การมีภาระส่วนตัวตนเองในด้านสติปัญญาอยู่ในระดับปานกลางหรือสูง การมีความเชื่อต่อหน้าที่ในการสำรวจตรวจสอบเกี่ยวกับการศึกษา ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง และความสามารถในการตัดสินใจก้าวหน้าในการเรียนของตนเองได้

5. ความรักที่จะเรียน หมายถึง ความชื่นชมต่อบุคคลที่เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ ความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการเรียนรู้ และความสนุกสนานในการค้นคว้าหาความจริง

6. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความคิดที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี สามารถหาแนวทางในการเรียนสิ่งใหม่ ๆ ได้หลายทาง

7. มองอนาคตในแง่ดี หมายถึง ความเข้าใจในตนเองว่าเป็นผู้เรียนที่มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดถึงเรื่องในอนาคต และมองปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทายไม่ใช่สัญญาณให้หยุดทำ

8. ทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา หมายถึง ความสนใจในการใช้ทักษะพื้นฐานในการศึกษา ได้แก่ ทักษะ การฟัง การอ่าน การพูด การจำ และการมีทักษะในการแก้ปัญหา

สเคเจอร์ (Skager, 1978, pp. 24-25) ได้อธิบายคุณลักษณะสำคัญของผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง 7 ประการ ดังนี้

1. เป็นผู้ยอมรับตนเอง (Self - Acceptance) หมายถึง ทศนคติต่อตนเองในด้านการเป็นผู้เรียน
2. มีความสามารถในการวางแผนการเรียน (Planfulness) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ คือ
 - 2.1 สามารถวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง
 - 2.2 วางจุดมุ่งหมายที่เหมาะสมกับตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการที่ตั้งใจไว้
 - 2.3 มีความสามารถในการใช้กลยุทธ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน
3. มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เป็นผู้เรียนที่มีแรงจูงใจในการเรียนอยู่ในตนเอง จะสามารถเรียนรู้โดยไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งควบคุม หรือสิ่งจูงใจภายนอก เช่น รางวัล การถูกตำหนิ ถูกลงโทษ การเรียนเพื่อต้องการวุฒิบัตร หรือเพื่อเลื่อนตำแหน่ง
4. มีการประเมินตนเอง (Internalized Evaluation) สามารถประเมินตนเองได้ว่าการเรียนนั้นได้ผลดีเพียงใด โดยอาจขอให้ผู้อื่นประเมินการเรียนรู้ของตนเองด้วยก็ได้
5. การเปิดใจกว้างต่อประสบการณ์ ผู้เรียนที่นำประสบการณ์เข้ามาใช้ในกิจกรรมใหม่ ๆ อาจจะสะท้อนการเรียนรู้ หรือการจัดวางเป้าหมายโดยอาจจะมีเหตุผลหรืออาจจะไม่มีก็ได้
6. ความยืดหยุ่น (Flexibility) มีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ มีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนแปลงเป้าหมายหรือวิธีการเรียน และการใช้ระบบการเข้าถึงปัญหา โดยใช้ทักษะการสำรวจ การลองผิดลองถูก เมื่อเกิดความล้มเหลวจะปรับปรุงแก้ไขมากกว่าที่จะยอมแพ้หรือยกเลิก

7. การเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ผู้เรียนที่ดูแลตนเองได้เลือกที่จะไม่ผูกพันกับรูปแบบของการเรียนรู้แบบใดแบบหนึ่ง ผู้เรียนสามารถจัดการกับปัญหาตามเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาถึงสิ่งที่ต้องการว่า ลักษณะการเรียนรู้แบบใดที่มีคุณค่า และเป็นที่ยอมรับได้

สมคิต อิศระวัฒน์ (2532, หน้า 75-76) ได้สรุปลักษณะของบุคคลที่สามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ว่ามีลักษณะสำคัญดังนี้

1. สัมผัสใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง มิได้เกิดจากการบังคับ แต่มีเจตนาที่จะเรียนรู้ด้วยความรู้
2. ตนเองเป็นแหล่งข้อมูลของตัวเอง นั่นคือ ผู้เรียนสามารถบอกได้ว่าสิ่งที่ตนจะเรียน คืออะไร รู้ว่าทักษะและข้อมูลที่ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้มีอะไรบ้าง สามารถกำหนดเป้าหมาย วิธีการรวบรวมข้อมูลที่ต้องการและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องเป็นผู้จัดการเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องมีความตระหนักในความสามารถ สามารถตัดสินใจได้ มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ และบทบาทในการเป็นผู้เรียนที่ดี
3. ผู้เรียนต้องรู้วิธีการที่จะเรียน นั่นคือ ผู้เรียนควรทราบถึงขั้นตอนการเรียนรู้ของตนเอง รู้ว่าเราจะไปสู่จุดที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างไร

ลักษณะดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในตัวบุคคลทุกคนโดยธรรมชาติ หากแต่เราสามารถฝึกหัดผู้เรียนให้เป็นผู้มีลักษณะเป็นผู้ที่รู้จักเรียนด้วยการนำตนเองได้ โดยมีครูทำหน้าที่เสมือนพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Learning Facilitator)

บทบาทที่แท้จริงของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ การที่ผู้เรียนคิดวางแผนการเรียน และเลือกวิธีเรียนด้วยตนเอง ฉะนั้นบทบาทของครูจึงมีลักษณะเหมือนเป็นพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ควรเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ รู้จักคิดเปลี่ยนแปลง และมีความเป็นตัวของตัวเอง

บทบาทพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ทัฟ (Tough, 1979, p. 63) เสนอแนะว่า ลักษณะของพี่เลี้ยงหรือผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนตามอุดมคติ (Ideal Helper) ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. มีบุคลิกภาพที่อบอุ่น น่าเข้าใกล้ มีความรัก ใฝ่ใจ และยอมรับในตัวผู้เรียน
2. ให้ความสำคัญต่อการวางแผนการเรียนของผู้เรียน โดยพยายามไม่เข้าแทรกแซง
3. มองตนเองว่ามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างเท่าเทียมกับผู้เรียน
4. เปิดกว้างต่อการเปลี่ยนแปลง ยอมรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และพยายามศึกษาหาความรู้จากกิจกรรมที่ได้ช่วยเหลือผู้เรียน

จิตพงศ์ ส. นันทานตร (2542, หน้า 3) สรุปคุณสมบัติของผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน ดังนี้

1. มีความรู้ลึกไวต่อการรับรู้ของผู้เรียน
2. มองเห็นประโยชน์จากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน
3. มีความเต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เรียน
4. เปิดโอกาสและยอมรับฟังข้อเสนอแนะของผู้เรียน
5. จัดบรรยากาศแห่งความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งในหมู่ผู้เรียน และระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน
6. ผู้สอนต้องพูดให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนว่าเป้าหมายของการเรียนคืออะไร และให้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ
7. ผู้สอนต้องตระหนักถึงรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของผู้เรียนที่แตกต่างกัน และจะต้องใช้รูปแบบการสอน (Teaching Style) ให้เหมาะสม
8. ต้องใช้ปฏิสัมพันธ์ในหมู่ผู้เรียนให้พอเหมาะกับการเป็นอิสระหรือการเป็นตัวของตัวเองของผู้เรียนแต่ละคน

จุดสำคัญที่ต้องเน้นเป็นพิเศษในการเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน คือ ต้องมีความยืดหยุ่นในการเรียน สนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน พร้อมทั้งจะ โยงให้สัมพันธ์กับประสบการณ์เดิมของผู้เรียนในกิจกรรมการเรียนการสอน มีความเต็มใจในการให้คุณค่า และให้เกิดแก่ผู้เรียน โดยไม่มีเงื่อนไข

บทบาทของผู้เรียนที่เรียนด้วยการนำตนเอง

สิริรัตน์ สัมพันธ์ยุทธ์ (2540, หน้า 23) ได้สรุปความสำคัญของบทบาทของผู้เรียนด้วยการนำตนเองที่เวนเบอร์ก (Wenburg, 1972) กล่าวไว้ ดังนี้

1. ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระ หมายถึง ผู้เรียนเป็นตัวของตัวเองไม่ถูกควบคุมจากบุคคลอื่น ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น
2. ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากการลงมือปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ค้นพบความจริงด้วยตนเอง
3. ผู้เรียนเรียนรู้ได้จากการร่วมมือกัน ไม่ได้หมายถึงการเข้ากลุ่มอย่างเฉยเท่านั้น แต่หมายถึงการที่แต่ละฝ่ายช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกันในสถานการณ์การเรียน โดยส่งข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ให้สมาชิกอื่น ๆ ทราบ สิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนร่วมมือกัน คือ กระบวนการกลุ่ม
4. ผู้เรียนเรียนรู้จากภายในตัวออกมา หมายถึง การที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้สึบบางอย่างเกี่ยวกับสิ่งที่จะเรียน ไม่ใช่เรียนโดยถูกกำหนดบางสิ่งบางอย่างเข้าไปในตัวผู้เรียน

สรุป บทบาทของผู้เรียนในกระบวนการเรียนด้วยการนำตนเองนั้น ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กำหนดวิธีการเรียน วางแผนการเรียน วิเคราะห์ เรียบเรียงและสรุปผลด้วยตนเอง ภายใต้การอำนวยความสะดวกของครูผู้สอน ผู้เรียนควรมีแนวความคิดเป็นของตนเอง และสามารถคิดได้ด้วยตนเอง ซึ่งจะมีประโยชน์มากกว่ารอให้ผู้อื่นบอกการให้คิดหรือคิดตามแนวคิดของผู้อื่น ในที่สุดผู้เรียนจะสามารถสร้างกฎเกณฑ์และข้อสรุปต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โนลส์ (Knowles, 1976, p. 47) ได้สรุปบทบาทของผู้เรียนในการเรียนด้วยการนำตนเอง ดังนี้

1. การเตรียมตัวของผู้เรียน คือ ผู้เรียนต้องศึกษาหลักการ ความมุ่งหมาย และโครงสร้างของหลักสูตร รายวิชา และจุดประสงค์ของรายวิชาที่เรียน

2. ผู้เรียนควรจัดเนื้อหาวิชาด้วยตนเอง ตามจำนวนคาบที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง และกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมลงไปในข้อเขียนว่าจะให้บรรลุผลในด้านใด เพื่อใช้ในการตรวจสอบผู้เรียนว่าได้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ แล้ว และมีความคิดหรือเจตคติในการนำไปใช้ในชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยผู้เรียนเป็นผู้วางแผนการเรียน และการดำเนินกิจกรรมการเรียนด้วยตนเอง ซึ่งสามารถขอคำแนะนำจากครูหรือเพื่อนในลักษณะของการร่วมมือกันทำงานได้ การประเมินผลการเรียนควรเป็นการประเมินผลร่วมกันระหว่างครูผู้สอนกับผู้เรียน โดยครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันตั้งเกณฑ์การประเมินผลร่วมกัน

ทัฟ (Tough, 1979, pp. 95-96) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไว้ดังนี้

1. การตัดสินใจว่าในกระบวนการเรียนรู้นั้น อะไรเป็นความรู้และทักษะที่จะเรียนรู้ ผู้เรียนอาจจะมองหาข้อผิดพลาดและจุดอ่อนของความรู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณาทั้งทางด้านทักษะและรูปแบบการเรียนรู้ในปัจจุบัน

2. การตัดสินใจในการเรียนรู้ว่ามี วิธีการ แหล่งวิชาการ หรืออุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนมีอะไรบ้าง ในข้อนี้ผู้เรียนควรศึกษาว่าตนเองมีความต้องการเฉพาะในเรื่องอะไร เกณฑ์ที่ใช้ในการเลือกแหล่งวิชาการการเรียนรู้เฉพาะอย่าง การรวบรวมความรู้ ข้อเท็จจริง ข้อได้เปรียบ เสียเปรียบ วิธีเรียน ระดับความเหมาะสมกับแหล่งวิชาการหรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ผู้เรียนอาจศึกษาจากหนังสือหรือบทความในห้องสมุดหรือร้านขายหนังสือ ก่อนการเลือกสิ่งที่เหมาะสมที่สุดในกรณีที่เป็นแหล่งวิชาการ บุคคลอาจตัดสินใจว่าแหล่งใดมีความเหมาะสม การเลือกวิทยากรควรจะพิจารณาว่า บุคคลประเภทใดที่จะให้เนื้อหาวิชาที่ต้องการได้ และพยายามหาบุคคลเหล่านั้นซึ่งเลือกสรรแล้วว่าเหมาะสมที่สุด

3. ตัดสินใจว่าจะเรียนที่ใด ผู้เรียนอาจจะเลือกบริเวณที่เงียบสงบ สะดวกสบาย และไม่มีผู้ใดมารบกวน หรืออาจจะต้องการสถานที่ซึ่งมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวก หรือแหล่งวิชาการที่ใช้ได้สะดวก

4. วางเป้าหมายหรือกำหนดระยะเวลาการทำงานที่แน่นอน

5. ตัดสินใจว่าจะเริ่มเรียนเรื่องใด เมื่อใด

6. ตัดสินใจว่าระยะเวลาเท่าใด เนื้อหาในการเรียนควรจะก้าวหน้าไปเท่าใด

7. พยายามหาเหตุผลเหตุที่เป็นอุปสรรคที่จะทำให้การเรียนรู้ไม่ประสบความสำเร็จ หรือหาขั้นตอนส่วนที่ทำให้กระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบันไม่มีประสิทธิภาพ

8. การกำหนดเวลาสำหรับการเรียนรู้ ขั้นตอนที่จะเกี่ยวข้องกับการลดเวลาหรือจัดเวลาให้เหมาะสมกับการทำงาน กิจกรรมในครอบครัวหรือการพักผ่อน โดยอาจขอร้องไม่ให้บุคคลอื่นมารบกวนในเวลาที่กำลังศึกษา หรือขอร้องให้ผู้อื่นมาทำงานแทนเป็นครั้งคราว

9. กำหนดระดับความรู้และทักษะหรือความก้าวหน้าของตนเองในด้านความรู้หรือทักษะที่ต้องการ

10. การศึกษาจากแหล่งวิชาการที่เหมาะสมหรืออุปกรณ์ที่เหมาะสม ในขั้นตอนนี้ ผู้เรียนอาจหาเวลาว่างไปศึกษาค้นคว้าในที่ต่าง ๆ พยายามค้นคว้าหนังสือที่เหมาะสมในห้องสมุด ตลอดจนการเข้าพบบุคคลสำคัญที่เอื้อต่อการเรียน

11. การสะสมหรือหาเงินที่จำเป็นสำหรับหาประโยชน์ในการหาแหล่งวิชาการ การซื้อหนังสือ การเช่าอุปกรณ์บางอย่าง ตลอดจนค่าใช้จ่ายในการศึกษา

12. เตรียมสถานที่หรือจัดแปลงห้องเรียนที่เหมาะสมสำหรับการเรียน โดยคำนึงระดับอุณหภูมิที่เหมาะสม อากาศถ่ายเทได้ดี และแสงสว่างพอเพียง

13. เพิ่มขั้นตอนที่จะเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผู้เรียนอาจหาวิธีเพิ่มแรงจูงใจ เพื่อที่จะเพิ่มความก้าวหน้าในการเรียนหรือเพิ่มความพอใจ พยายามเน้นความสำคัญของการเรียน

การเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เป็นสิ่งที่มีมานานแล้วก่อนที่ระบบโรงเรียนจะพัฒนาอย่างกว้างขวาง ซึ่งเมื่อย้อนไปในอดีต จะเห็นว่ามีความสำคัญมากมายที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า เป็นผู้ประสบความสำเร็จจากการศึกษาค้นคว้าด้วยการนำตนเอง เช่น โซเครตีส (Socrates) อริสโตเติล (Aristotle) อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) เป็นต้น ฉะนั้น การฝึกผู้เรียนให้เป็นผู้เรียนด้วยการนำตนเองจึงเป็นสิ่งที่สามารถทำได้ ซึ่งต้องใช้เวลา ความพยายาม และความร่วมมือจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย

สมคิด อิสระวัฒน์ (2542, หน้า 77) ได้อธิบายไว้ว่า ในสังคมไทยมีส่วนประกอบ 2 ประการที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสอนให้ผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

คือ การอบรมเลี้ยงดูในสังคมไทย (Socialization) และการฝึกฝนในระบบการศึกษาไทย การฝึกให้ผู้เรียนเป็นผู้เรียนด้วยการนำตนเองจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งครู ผู้บริหาร นักการศึกษา และบุคคลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องอาจดำเนินการดังนี้

1. เนื่องจากระบบการศึกษาของไทยคุ้นเคยกับการพึ่งพาครูอาจารย์ในขั้นต้น ลักษณะการช่วยเหลือจาก “พี่เลี้ยง” อาจค่อนข้างมาก กล่าวคือ เริ่มจากต้องพึ่งพาผู้อื่น สู่วิถีความเป็นอิสระสามารถพึ่งพาตนเอง และก้าวต่อไปสู่การพึ่งพาซึ่งกันและกัน
2. ผู้เกี่ยวข้องต้องพยายามลดความเจ้ากี้เจ้าการให้น้อยลง
3. ต้องมีการจัดสถานการณ์การเรียนรู้ที่เอื้อหรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนั้นผู้เรียนควรมีเครื่องมือที่มีความจำเป็นและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

เครื่องมือที่ส่งเสริมผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

ชิดชงค์ ส. นันทนาเนตร (2534, หน้า 1) ได้กล่าวถึงเครื่องมือหรือสิ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กระทำได้ด้วยวิธีการต่อไปนี้

1. สัญญาการเรียน เน้นสิ่งที่กำหนดขึ้นระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ซึ่งเป็นลักษณะการสอนรายบุคคลที่ให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยในตนเอง เป็นตัวของตัวเอง โดยการสำรวจหรือค้นหาความสนใจที่แท้จริงของตนเอง แล้วให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ สัญญาการเรียนนี้จะช่วยให้ผู้เรียนนำตนเองได้มากขึ้น เพราะได้เปิดเผยตนเอง ได้เต็มที่และพึ่งพาตนเองได้มากที่สุด
2. การเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน สิ่งที่จะได้จากการเรียนรู้จากกลุ่มเพื่อน คือ ประสบการณ์ที่ต่างคนต่างนำมาแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ประสบการณ์ของตนเองอาจช่วยชี้นำเพื่อนได้ และในทางตรงข้ามประสบการณ์ของเพื่อนก็อาจชี้นำตนเองได้ พร้อมกันนี้ก็อาจเป็นการเรียนการสอนที่มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็นระหว่างครูหรือผู้สอน หรือผู้อำนวยความสะดวกกับผู้เรียนในกลุ่มด้วย
3. ทัศนะเกี่ยวกับเวลา การกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของเวลาที่จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
4. ประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ผู้เรียนจะนำตัวเองได้มากขึ้น หากการเรียนรู้เป็นการแก้ปัญหา มิใช่การจดจำแค่นั้นหา การจัดโปรแกรมการเรียนจึงจำเป็นต้องสนองความต้องการของผู้เรียน เป็นการให้ความรู้ทักษะที่จำเป็น และทันต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นอยู่

5. ความพร้อมโดยการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง นั่นคือ ผู้เรียนต้องมีความสนใจ เต็มใจที่จะเรียนด้วยตนเอง เพราะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองนี้เป็นเรื่องภายใต้จิตสำนึกของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ในตัวของผู้เรียนมากกว่าการจัดการจากภายนอก

เมซีโรว์ (Mezirow, 1981, pp. 21-22) สรุปการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถกระทำหน้าที่ในการเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องดำเนินการดังนี้

1. ลดการให้ผู้เรียนพึ่งพาผู้สอนหรือผู้อำนวยความสะดวก
2. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงแหล่งวิทยาการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์จากผู้อื่น รวมทั้งครูหรือผู้อำนวยความสะดวก ซึ่งต้องใช้ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน
3. ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความจำเป็นในการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการรับรู้ความต้องการของตัวเอง อันเป็นผลมาจากอิทธิพลของวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง
4. ช่วยให้ผู้เรียนเพิ่มความรับผิดชอบในการหาเป้าหมายของการเรียนรู้ การวางแผนและการประเมินผลการเรียนด้วยตนเอง
5. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากปัญหาของผู้เรียนแต่ละคน
6. ช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มีผู้เสนอทางเลือกให้ผู้เรียน ซึ่งจะเกิดการเรียนรู้ต่อไป
7. กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานในการตัดสินใจ หรือการพินิจพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับตนเองและประสบการณ์ทั้งหมดที่ผ่านมา
8. ช่วยให้ผู้เรียนเข้าไปสู่การเรียนรู้ ด้วยการมองเห็นตนเองอย่างถูกต้อง
9. ชี้ปัญหาและทำความเข้าใจในการแก้ปัญหาให้เข้าใจโดยง่าย ซึ่งต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ของปัญหาล้วนบุคคลและส่วนรวมด้วย
10. เสริมแรงมโนคติของผู้เรียนว่าต้องเป็นผู้เรียนรู้และจัดการชีวิตด้วยตนเอง โดยจัดบรรยากาศที่น่าสนับสนุน และรับปฏิกิริยาย้อนกลับของผู้เรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นความสามารถของผู้เรียนให้ปรากฏ
11. เน้นประสบการณ์ การมีส่วนร่วมและวิธีการสร้างโครงการอย่างเป็นระบบ โดยทำในลักษณะสัญญาการเรียน (Learning Contract)
12. การช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจทางเลือกหรือการตัดสินใจไม่ว่าจะเป็นวิธีการที่จะปรับปรุงวิธีการเลือกและกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกเฟ้นสิ่งที่ดีที่สุด

แหล่งวิทยาการในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

นิโคลส์ (Nicholes, 1971, pp. 342-343) ได้จำแนกประเภทของแหล่งวิทยาการหรือแหล่งทรัพยากรของชุมชนที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองไว้หลายประเภท คือ

1. ผู้ชำนาญพิเศษ คือ ผู้ที่มีความชำนาญ เช่น นักดนตรี จิตรกร นักกีฬา อาชีพพ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม แม่บ้าน ชวนา เป็นต้น
 2. พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองของนักศึกษา เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญ
 3. ผู้แทนองค์การ คือ บุคคลที่เป็นตัวแทนของสังคม เทศบาล และองค์การเกี่ยวกับวัฒนธรรมทั้งพวกพนักงาน คณะกรรมการด้านธุรกิจต่าง ๆ และหน่วยงานอื่น ๆ
 4. ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม บุคคลที่ทำงานในโรงงานต่าง ๆ การขนส่ง เหมืองแร่ การเกษตร กิจการค้าต่าง ๆ การเงิน และประกันภัย
 5. ผู้แทนของรัฐบาล คือ บุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งหรือแต่งตั้งจากจังหวัด เช่น นายกเทศมนตรี คณะกรรมการธิการของจังหวัด ตำรวจ พนักงานดับเพลิง เจ้าหน้าที่อนามัย รวมทั้งพวกที่อยู่ในระดับบริหารประเทศ เช่น วุฒิสมาชิก ผู้แทนราษฎร และบุคคลในสหพันธ์ต่าง ๆ
 6. คณะกรรมการให้การศึกษา เช่น ผู้ที่ให้การแนะแนวในโรงเรียน
 7. ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ น้ำ หิน ดิน แร่ และวัตถุทางธรรมชาติอื่น ๆ
 8. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น มนุษย์ได้สร้างสิ่งต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีคุณค่าทางการศึกษา และเป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่ อาคารสถานที่ ถนน รถไฟ รถยนต์ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ รูปปั้น กระดานดำ โต๊ะเรียน โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์ เป็นต้น
- โนลส์ (Knowles, 1976, p. 47) ได้กล่าวถึงการแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคล ดังนี้

1. แหล่งวิทยาการที่เป็นประสบการณ์ส่วนตัวของผู้เรียนเอง
2. แหล่งวิทยาการที่เป็นเสมือนวิทยาการ คือ ครูหรือเพื่อน ผู้ที่สามารถช่วยเหลือร่วมมือกันในกระบวนการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี
3. แหล่งวิทยาการที่ใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้า เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น
4. ทักษะต่างๆ ที่มีส่วนช่วยในการแสวงหาแหล่งวิทยาการได้สะดวกรวดเร็ว เช่น ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการอ่าน เป็นต้น

สรุป การแสวงหาแหล่งวิทยาการทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มความสามารถ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

กลุกลีเอลมิโน (Guglielmino, 1977, pp. 62-69) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Development of the Self-Directed Learning Readiness Scale) นำองค์ประกอบที่ได้จากการสำรวจมาใช้เป็นข้อมูลสำหรับการสร้างแบบวัดลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง (Self-Directed Learning Readiness Scale) เรียกย่อ ๆ ว่า เอสดีแอลอาร์เอส (SDLRS) แบบสอบถามมี 41 ข้อ เป็นกิจกรรมและลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า แบบลิเคอร์ท (Likert-Type Item) นำคำตอบที่ได้มาทำการวิเคราะห์เป็นรายข้อ และวิเคราะห์องค์ประกอบ เพื่อใช้คัดเลือกข้อคำถามสำหรับทำเป็นแบบสอบวัดเพื่อใช้ในวงกว้างต่อไป แบบสอบวัดนี้มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .78 ต่อมาได้มีการปรับปรุงเครื่องมือ โดยเพิ่มข้อคำถามจาก 41 ข้อ เป็น 58 ข้อ และนักวิจัยคนอื่น ๆ เช่น ซับบาเกีย (Subbaghian) ฮาซัน (Hassan) และบรอกเกต (Brockett) ได้นำไปลองใช้และระบุว่าเป็นแบบวัดที่มีความน่าเชื่อถือและมีความสมเหตุสมผล

ผลจากงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ว่า การที่บุคคลเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้นั้น ต้องมีลักษณะความพร้อมของการเรียนรู้ 8 ประการ คือ การเปิดใจรับ โอกาสที่จะเรียน เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้เรียนที่ดีได้ ความคิดริเริ่มและการมีอิสระในการเรียน ความรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ความรักที่จะเรียน ความคิดสร้างสรรค์ การมองอนาคตในแง่ดี และทักษะที่จำเป็นในการเรียนและการแก้ปัญหา

เวลช์ (Welch, 1977, pp. 1-64) ศึกษาค้นคว้าผลการเรียนแบบเรียนด้วยตนเองเกี่ยวกับการฝึกตั้งคำถามปากเปล่าวิชาสังคมศาสตร์ของนักศึกษาครู เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนในห้องปฏิบัติการด้วยตนเองและการฝึกที่ไม่ใช่ห้องปฏิบัติการด้วยตนเอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครูจำนวน 22 คน ซึ่งแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม ให้กลุ่มทดลองสองกลุ่มแรกเรียนฝึกตั้งคำถามด้วยชุดการเรียนด้วยตนเอง กลุ่มทดลองที่สองฝึกตั้งคำถามแต่ไม่ใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง และกลุ่มควบคุมเรียนโดยไม่ต้องฝึกตั้งคำถาม ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองกลุ่มแรกมีผลการทดลองแตกต่างจากกลุ่มทดลองที่สองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองกลุ่มแรกมีผลการเรียนแตกต่างจากกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนกลุ่มทดลองที่สองกับกลุ่มควบคุมมีผลการเรียนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โมเรด (Mourad, 1978, pp. 127-136) ศึกษาความสัมพันธ์ของระดับการศึกษา เพศ และความคิดริเริ่มด้านความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักเรียนที่มีสติปัญญาเป็นเลิศ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 684 คน เครื่องมือที่ใช้ศึกษา คือ เอสดีแอลอาร์เอส (SDLRS) กับทีทีซีที

(TTCT: Tarrence Tests of Creative Thinking) ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเอสดีแอลอาร์เอส สัมพันธ์กับคะแนนทีทีซีที และเมื่อจำแนกนักเรียนออกตามระดับการศึกษา คือ ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แยกตามเพศ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านความคิดริเริ่มและเรียนรู้ด้วยตนเอง แยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศ องค์ประกอบด้านความสามารถในการใช้ทักษะเบื้องต้นในการศึกษาและทักษะการแก้ปัญหา มีความแตกต่างระหว่างระดับการศึกษา โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีคะแนนสูงกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น เมื่อแยกตามเพศในลักษณะรวม นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีคะแนนเท่ากันในด้านความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่นักเรียนชายมีคะแนนสูงกว่าในองค์ประกอบด้านความคิดสร้างสรรค์

บีโจท์ (Bejot, 1981, pp. 116-121) ศึกษาระดับของการเรียนรู้ด้วยตนเองและตัวเลือกในวิธีการเรียนรู้และความสัมพันธ์กับโปรแกรมภายนอกที่จัดให้สอดคล้องกัน โดยใช้เดอะซีวอร์ดเคาท์ไอกเทนชั่นโปรแกรม (The Seward County Extension Program) กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใหญ่ 77 คน กลุ่มตัวอย่างโดยคอมพิวเตอร์จากครอบครัว 5,042 ครอบครัว ข้อค้นพบบ่งชี้ว่า ที่อยู่อาศัย อายุและเพศ ไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ในการพัฒนาทักษะ กลุ่มตัวอย่างชอบระบบการสัมมนากลุ่มเล็ก ๆ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม และการศึกษาโดยอิสระ แหล่งวิทยาการที่ใช้มากที่สุด คือ การอ่านหนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว และสิ่งพิมพ์รัฐบาล

แกด (Gad, 1986, pp. 92-114) ศึกษาเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในฐานะที่เป็นองค์ประกอบของการอบรมในอนาคต กลุ่มตัวอย่างเป็นลูกจ้าง 132 คน จากหน่วยงานต่าง ๆ ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของลูกจ้างแผนกต่าง ๆ บรรยากาศขององค์กรไม่เกี่ยวข้องกับความพร้อมของลูกจ้าง แต่ตัวแปรบางตัว เช่น ระดับการศึกษา ระดับอาวุโส มีผลกระทบโดยตรงต่อความพร้อม ข้อเสนอที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะเป็นตัวแปรที่สำคัญในการฝึกอบรมในอนาคต

เกรย์ (Grey, 1986, pp. 134-159) ศึกษาความสัมพันธ์ของคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้จัดการบริษัทที่ดำเนินกิจการโทรทัศน์ในฮ่องกง (Hong Kong) กับระดับของการจัดการอัตราการปฏิบัติงานในด้านการจัดการ และความสามารถในการรับรู้ปัญหา การสร้างสรรค์ และระดับของการเปลี่ยนแปลงตามสภาพลักษณะงานที่ควรจะเป็น ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับการจัดการในด้านต่าง ๆ แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับเพศ อายุ และเชื้อชาติ

แมคคาร์ธี (McCarthy, 1986, pp. 100-134) ได้ศึกษาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองและเจตคติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีวิชาเอกคณิตศาสตร์ ระหว่างนักศึกษาที่มีอายุน้อยกับนักศึกษาที่มีอายุมาก โดยใช้เอสดีแอลอาร์เอส (SDLRS) และเอ็มเอเอส (MAS: The Math Attitude Scale) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาอายุน้อยมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในระดับปานกลาง และมีเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์เชิงลบ นักศึกษาที่มีอายุมากมีระดับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในระดับปานกลางและสูงกว่า มีเจตคติที่ดีต่อวิชาการเรียนคณิตศาสตร์ แต่ยังคงมีความกังวลต่อการเรียนเช่นเดียวกับนักศึกษาที่มีอายุน้อย

ไทซิงเกอร์ (Tysinger, 1986, pp. 114-138) ทำวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาวิธีการบรรลุเป้าหมายในโครงการการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองในผู้ใหญ่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจำนวน 30 คน เป็นผู้สอนในกองทัพ 15 คน พยาบาลฝึกหัด 15 คน ผลการวิจัยพบว่า มีความยุ่งยากสับสนในกระบวนการวางแผนเป้าหมายในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และค่อนข้างจะไม่เป็นแบบแผน มีลักษณะยืดหยุ่นได้ ขอมให้ผู้เรียนวางแผนเป้าหมายและขยายเป้าหมายเหล่านั้นไปเรื่อย ๆ พร้อมกับโครงการการเรียนรู้ก้าวหน้าขึ้น รูปแบบของการตั้งเป้าหมายขึ้นอยู่กับการสำรวจเป้าหมายในโครงการเรียนรู้เพื่อที่จะหาความรู้พื้นฐานอย่างเพียงพอ ความพอใจต่อเป้าหมายการเรียนรู้จะเพิ่มขึ้นตามโครงการการเรียนรู้ที่ก้าวหน้าขึ้น กลุ่มตัวอย่างยืนยันว่าได้ใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมุ่งความสนใจในหัวข้อที่ตนสนใจ ซึ่งมีการควบคุมเป้าหมายและวิธีการเรียนรู้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ

เรย์โนลด์ส (Raynolds, 1986, pp. 96-134) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับเหตุผลหรือแรงจูงใจในการเข้าศึกษาของนักศึกษาผู้ใหญ่ที่เรียนนอกเวลาในวิทยาลัยชุมชน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 95 คน อายุเฉลี่ย 35.75 ปี โดยใช้เอสดีแอลอาร์เอส (SDLRS) และอีพีเอส (EPS: Educational Participation) ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างแรงจูงใจด้านพุทธิปัญญากับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยประสบการณ์และสิ่งท้าทายต่าง ๆ ในชีวิตเป็นอิทธิพลที่สำคัญ และระบุว่า ความสนใจทางพุทธิปัญญาเป็นเหตุผลสำคัญในการเข้าร่วมโปรแกรม

ยัง (Young, 1986) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเชื้อชาติ เพศ และการควบคุมตนเองกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยจอร์เจีย (Georgia University) จำนวน 126 คน โดยใช้เอสดีแอลอาร์เอส (SDLRS) และเอเอ็นไอเอส (ANS-IE: Adult Nowicke Strickluad International-External Scale) ผลการวิจัยพบว่า ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ระหว่างเพศ เชื้อชาติ และการควบคุมตนเองกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

งานวิจัยในประเทศ

นรินทร์ บุญชู (2532, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยใช้เครื่องมือการสอบวัดของลูซี่ แมคเซน กลูกลีเอลมิโน (Guglielmino, Lucy Medsen) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มีค่าเฉลี่ยลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูงเพียง 2 ด้าน คือ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และการมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ การมองอนาคตในแง่ดี มีความรักในการเรียน มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถใช้ทักษะการศึกษาหาความรู้และทักษะการแก้ปัญหา และมีความคิดริเริ่มและเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง การศึกษาตัวแปรที่มีผลต่อการเรียนรู้พบว่า เพศ คณะที่ศึกษา และผลการศึกษา ส่งผลให้นักศึกษามีความแตกต่างกันในเรื่องการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ส่วนตัวแปรอื่น ๆ อีก 3 ด้าน คือ เหตุผลที่เข้าศึกษา วิธีเรียน และการประกอบอาชีพขณะศึกษาไม่ส่งผลให้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในเรื่องนี้

สุวรรณ ยะหะกร (2533, บทคัดย่อ) ศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่ ในโรงเรียนผู้ใหญ่สายสามัญ กรุงเทพมหานคร ในประเด็นต่าง ๆ 5 ด้าน คือ การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน การวางแผนการเรียน การแสวงหาแหล่งวิทยาการ และการประเมินผลการเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่เห็นด้วยอย่างมากเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทั้ง 5 ด้าน โดยครูสังคมศึกษามีคะแนนความคิดเห็นเรียงลำดับ ดังนี้ ด้านการแสวงหาวิทยาการ ด้านการวิเคราะห์ความต้องการ ด้านการวางแผนการเรียน ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายในการเรียน และด้านการประเมินผล ผลการวิจัยยังพบอีกว่า ครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่ตอบว่าเห็นด้วยอย่างมากเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทั้ง 5 ด้าน เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและนักศึกษาผู้ใหญ่เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองทั้ง 5 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เพียงด้านเดียว คือ การวางแผนการเรียน ส่วนอีก 4 ด้าน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ต๋องหล้า เทพเขาว์นะ (2534, บทคัดย่อ) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาทางไกลในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า คะแนนรวมทุกองค์ประกอบของลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองอยู่ในระดับสูง เมื่อวิเคราะห์รายองค์ประกอบมีเพียง 2 ด้านที่อยู่ในระดับสูง ซึ่งได้แก่ การเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง อีก 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้ ความรักในการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์ การมองอนาคตใน

แง่ดี และความสามารถในการใช้ทักษะการศึกษาค้นคว้าความรู้และทักษะการแก้ปัญหาการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ทางไกลทั้งหมด และแยกวิเคราะห์ในกลุ่มนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับต่ำ กลาง และสูง ปรากฏว่าไม่พบความสัมพันธ์ แต่พบว่ามี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระหว่างนักศึกษาที่เริ่มลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 และ 2 ปีการศึกษา 2533 ของกลุ่มที่มี ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับต่ำ ทั้งในองค์ประกอบรวมและรายองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ การเปิด โอกาสต่อการเรียนรู้ มโนคติของตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ความคิดริเริ่มและ อิสระในการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ส่วนในกลุ่มที่มีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนในระดับกลางและสูง ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สุทธิดา มีสวัสดิ์ (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง และความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตนเอง ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพ สำหรับประชาชน สำนักส่งเสริมและฝึกอบรม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมวิชาชีพสำหรับประชาชน มีระดับเอสดีแอลอาร์ (SDLR) และระดับเอสอี (SE) ในภาพรวมระดับสูง และส่วนใหญ่ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความเชื่อ อำนาจภายในตน ระดับ เอสดีแอลอาร์ (SDLR) กับระดับเอสอี (SE) มีความสัมพันธ์ทางบวก ระดับเอสดีแอลอาร์ (SDLR) กับ ความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน มีความสัมพันธ์กัน เมื่อเปรียบเทียบระดับเอสดีแอลอาร์ (SDLR) และระดับเอสอี (SE) โดยจำแนกตามความเชื่ออำนาจภายใน-ภายนอกตน มีระดับ เอสแอลอาร์ (SDLR) แตกต่างกัน

สุกมาศ ทองใส (2535, บทคัดย่อ) ศึกษาลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของผู้เรียน นอกกระบบโรงเรียน ประเภทอาชีวศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยใช้ แนวคิดของ กลูกลิเอลมิโน (Guglielmino) ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ของผู้เรียนนอกกระบบโรงเรียน ประเภทอาชีวศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง 6 ด้าน คือ ด้านมโนคติ ของตนเองในการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ ด้านความรักในการเรียน ด้านความรับผิดชอบต่อ การเรียนของตน ด้านการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ ด้านการมองอนาคตในแง่ดี และด้านความคิด สร้างสรรค์ เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ตามตัวแปร เพศ อายุ สาขาวิชาชีพ ระดับการศึกษา ก่อนเข้าเรียน และการทำงานระหว่างศึกษา พบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

ศศิธร กุลสิริสวัสดิ์ (2537, บทคัดย่อ) ศึกษาระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำ ตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยเกษตรกรรม กรมอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาสังกัดกอง วิทยาลัยเกษตรกรรม กลุ่มสถานศึกษาภาคกลางและตะวันออก มีระดับความพร้อมใน

การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง 5 ด้าน คือ ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ การมองอนาคตในแง่ดี ความรักในการเรียน มโนภาพต่อตนเองในด้านการเป็นผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพ และการเปิดโอกาสต่อการเรียนรู้ และเมื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง จำแนกตาม เพศ อาชีพของผู้ปกครอง อาชีพที่นักศึกษาคาดหวัง ขนาดวิทยาลัย และประเภทสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า มีระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองไม่แตกต่างกัน หากจำแนกตามอายุ หลักสูตร และระดับการศึกษา พบว่ามีระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จักรพันธ์ เรืองนภาพจร (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของตัวต่อและวิธีการมอบหมายภาระงาน ในการเรียนโดยใช้ปัญหาง่ายและยากเป็นหลักบนเว็บ ที่มีต่อคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาวิทยาลัยพลศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ตัวต่อที่ต่างกันและการมอบหมายภาระงานที่แตกต่างกันในการเรียนโดยใช้ปัญหาง่ายและยากเป็นหลักบนเว็บ ไม่มีผลต่อลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวต่อและการมอบหมายภาระงานในการเรียน โดยใช้ปัญหาง่ายและยากเป็นหลักบนเว็บที่มีผลต่อลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง และปัญหายากก่อให้เกิดลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองมากกว่าปัญหาที่ง่ายในการเรียน โดยใช้ปัญหาเป็นหลักบนเว็บ

ทัศนีย์ เกริกกุลธร (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักในภาคปฏิบัติแบบบูรณาการระหว่างวิชา ต่อความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหา และความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาพยาบาล ผลการวิจัยพบว่า เมื่อสิ้นสุดการทดลองคะแนนเฉลี่ยความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาของนักศึกษากลุ่มทดลองเพิ่มขึ้นเมื่อสิ้นสุดการทดลองและมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คะแนนเฉลี่ยความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักศึกษาในระยะก่อนการทดลองและระยะสิ้นสุดการทดลองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและแตกต่างกับคะแนนของกลุ่มเปรียบเทียบอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปิยาภรณ์ กรองจันทร์ (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและบรรยากาศองค์การที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง การวิจัยพบว่า พนักงานเพศชายและเพศหญิงจะมีการเรียนรู้ด้วยตนเองไม่แตกต่างกัน พนักงานที่มีอายุแตกต่างกันจะมีการเรียนรู้ด้วยตนเองไม่แตกต่างกัน พนักงานที่มีการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไปจะมีการเรียนรู้ด้วยตนเองสูงกว่าพนักงานที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีและต่ำกว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พนักงานที่รับรู้บรรยากาศองค์การในระดับที่ดีจะมีการเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่าพนักงานที่รับรู้บรรยากาศองค์การในระดับที่ไม่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ

การเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อายุไม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเรียนรู้ด้วยตนเอง ตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษาและบรรยากาศองค์การ สามารถร่วมกันทำนายระดับการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ร้อยละ 26 โดยที่ตัวแปรด้านบรรยากาศองค์การสามารถทำนายการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดีที่สุด

รังสรรค์ สุกันทา (2546, บทคัดย่อ) ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการฝึกอบรมผ่านเว็บแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองสำหรับบุคลากรขององค์กรธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพการจัดการอบรมผ่านเว็บรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้มากที่สุดคือ การเรียนรู้ที่มีวิทยากรเป็นผู้สอนและการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง องค์กรธุรกิจได้ใช้อินเตอร์เน็ตเพื่อการทำงาน ในองค์กรธุรกิจ การติดตามข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรมทักษะ และการเรียนรู้อิสระตามที่สนใจตามลำดับ จากผลการทดลองใช้รูปแบบการฝึกอบรมผ่านเว็บแบบมีส่วนร่วมได้สนับสนุนให้ผู้เรียนซึ่งเป็นบุคลากรขององค์กรธุรกิจเกิดการพัฒนาทักษะและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

เบญจพร เทพสีหนู (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาการสอนแบบ อี ที อาร์ (ETR) ด้วยอินเตอร์เน็ตเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ และการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษา ระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ได้รับการสอนแบบ อี ที อาร์ ด้วยอินเตอร์เน็ตมีความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษหลังการทดลองเพิ่มขึ้น นักศึกษาที่ได้รับการสอนแบบ อี ที อาร์ ด้วยอินเตอร์เน็ตมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มจากระดับปานกลางเป็นระดับมาก

อมรรัตน์ กระดาษ (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาระดับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองของผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลของสถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมผู้เข้ารับการฝึกอบรมทางไกลมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความต้องการพัฒนาตนเอง และระดับเอสดีแอลอาร์ (SDLR) อยู่ในระดับสูง เมื่อแยกเป็นองค์ประกอบพบว่า การเปิดโอกาสในการเรียนรู้ รองลงมา คือ การรักการเรียนรู้ และต่ำสุด คือ ความคิดริเริ่มและอิสระในการเรียนรู้

อดิพร หงษ์ทอง (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพร้อมของการเรียนรู้ โดยการชี้นำตนเองกับเชาว์อารมณ์ และคุณสมบัติบางประการของครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีความพร้อมของการเรียนรู้ โดยการชี้นำตนเองและเชาว์อารมณ์อยู่ในระดับสูงมาก ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีประสบการณ์ในอาชีพแตกต่างกันมีความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ครูที่มีคุณสมบัติอื่น ๆ แตกต่างกัน ไม่มีความพร้อมของ

การเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองที่แตกต่างกัน ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่มีเชาว์อารมณ์แตกต่างกันมีความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีเพียงปัจจัยเชาว์อารมณ์เท่านั้นที่สามารถทำนายความพร้อมของการเรียนรู้โดยการชี้นำตนเอง ครูประจำศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้รวบรวมมาสรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการนำตนเองเป็นกระบวนการศึกษาด้วยตนเอง เริ่มจากการมีความตั้งใจในการศึกษา มีจุดมุ่งหมาย มีการวางแผนมีทักษะใน การเรียนรู้ ตลอดจนมีการวัดและการประเมินผลตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเองและนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้นำแนวคิดตามทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองมาประยุกต์ใช้ในการจัดโปรแกรมการรับรู้ความสามารถของตนเองเพื่อสร้างคุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนชลราษฎรอำรุง 2

การรับรู้ความสามารถของตนเองกับการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง

การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นการตัดสินใจพิจารณาของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตน ในการที่จะดำเนินงานบางอย่างให้สำเร็จด้วยระดับความสามารถเฉพาะที่แตกต่างกัน เมื่อบุคคลแสดงการกระทำ เขาจะรับรู้ถึงความสามารถของตนเองและจะคาดหวังถึงผลของการกระทำ บุคคลจะต้องได้รับการฝึกทักษะการสร้างสรรค์ตนเองให้มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองให้ได้ก่อนจึงจะเปลี่ยนพฤติกรรมได้ เพราะความเชื่อของบุคคลในความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมใดนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างการที่เขาทราบว่าต้องทำอะไรกับสิ่งที่เขาจะกระทำจริง ๆ พฤติกรรมจะมีการเปลี่ยนแปลงและคงไว้ก็ต่อเมื่อพฤติกรรมที่เขากระทำทำให้เกิดผลลัพธ์ในสิ่งที่เขาต้องการและการรับรู้ของบุคคลว่าเขาสามารถแสดงพฤติกรรมเฉพาะนั้นได้ จนนำไปสู่ผลการกระทำที่คาดหวังไว้ ดังนั้นการที่บุคคลจะตัดสินใจว่าจะกระทำพฤติกรรมใดหรือไม่ นั้น ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับรับรู้ความสามารถของตนเองและอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความคาดหวังเกี่ยวกับผลการกระทำที่จะเกิดขึ้น สอดคล้องกับคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ด้วยการนำตนเอง ซึ่งผู้ที่มีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองจะมีความสามารถในการวางแผนการเรียน จะต้องสามารถวินิจฉัยความต้องการในการเรียนรู้ของตนเองได้ รู้ว่าตนเองต้องการเรียนอะไรมีเป้าหมายหรือวางจุดมุ่งหมายได้เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง และมีความสามารถในการใช้กลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียน สิ่งที่สำคัญในการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง คือ แรงจูงใจหรือการมีความสามารถที่จะจูงใจตนเอง ทำตามที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ แรงจูงใจส่วนใหญ่ของมนุษย์เกิดจากการคิดและความเชื่อในความสามารถของตน บุคคลที่รับรู้ความสามารถของตนเองและตั้งเป้าหมายไว้สูงจะมีแรงจูงใจในการกระทำและจะปฏิบัติงานได้ดีกว่าคนที่สงสัยในความสามารถ

ของตนเอง ความสนใจที่เกิดจากภายในสามารถส่งเสริมได้ โดยผ่านกระบวนการการเรียนรู้
 ความสามารถของตน การเพิ่มระดับการเรียนรู้ความสามารถของตนเองจะมีผลในการสร้าง
 คุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง เนื่องจากว่าการรับรู้ความสามารถของตนเองมีผลต่อ
 การเรียนและการทำงาน โดยก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง มีความเพียรพยายาม และสามารถ
 ฝ่าฟันอุปสรรคได้ยาวนานขึ้น จึงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง
 พฤติกรรมของบุคคล รวมทั้งมีผลต่อการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล ดังที่กล่าว
 มาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้โปรแกรมการเรียนรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อสร้าง
 คุณลักษณะการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนักเรียน ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด
 สำหรับเยาวชนซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ทฤษฎี
 การรับรู้ความสามารถของตนเองมาใช้ในการจัดโปรแกรมการเรียนรู้ความสามารถของตนเองให้แก่
 นักเรียน